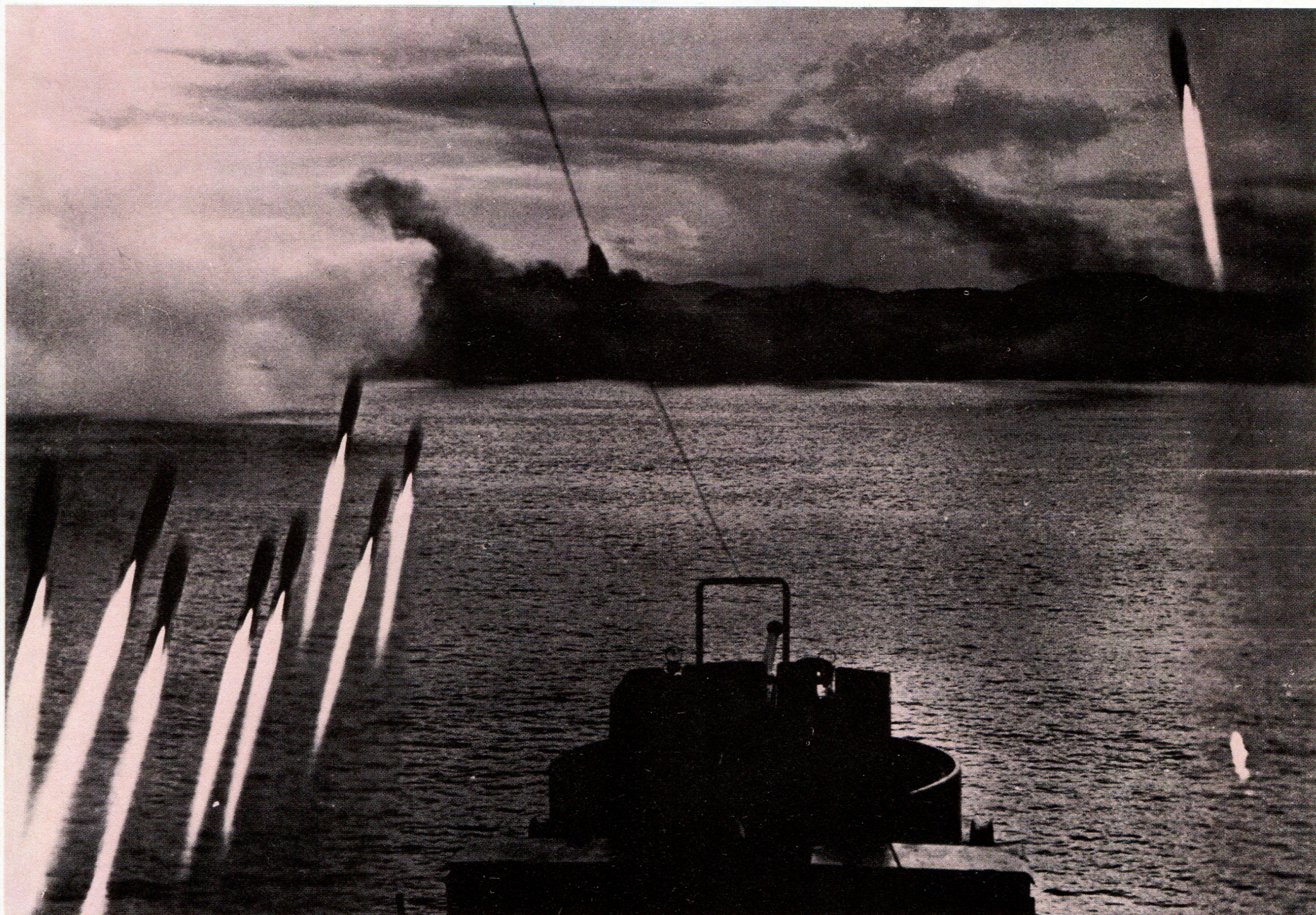

AZIË IN BEWEGING

LEYTE IN LAST

M. G. EMEIS JR.

U.S. Navy

Nadat MacArthur Nieuw-Guinea had veroverd, was zijn volgende doel de Filippijnen. De sprong van Nieuw-Guinea's Vogelkop naar de Filippijnen kon echter niet ineens plaatsvinden, maar moest in etappen worden gemaakt. De keuze van het eerste tussenstation viel aanvankelijk op het Molukkeneiland Halmahera, dat op zijn 15.000 km² 37.000 Japanners telde en waarop acht à negen vliegvelden in afbouw of aanleg waren. Uitgaande van het beginsel 'Raak de Jappen waar ze niet zijn' verruilden generaal MacArthurs en admiraal Nimitz' planners in juli 1944 Halmahera voor het noordelijke buureiland Morotai, waar het bergachtige oerwoud vijfmaal kleiner was en het Japanse garnizoen vijfhonderd man telde.

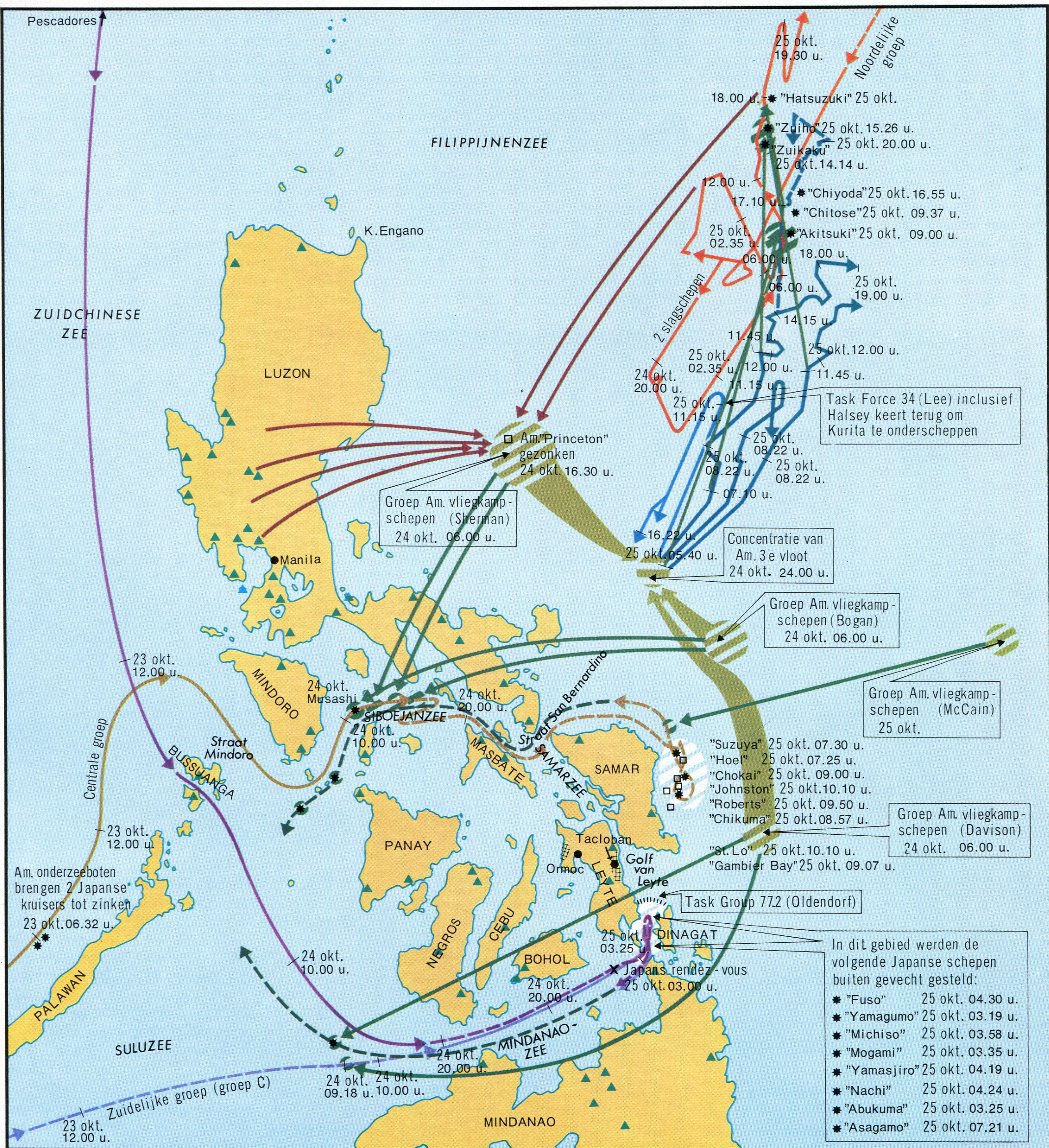
Boven: een van de Amerikaanse landingsschepen vuurt zijn raketten af op de stranden van Peleliu, een van de Palau Eilanden.

Rechts: de situatie in de Filippijnenzee van 20—27 oktober 1944, tijdens de strijd tussen Japanse en Amerikaanse vlooteenheden.

Om Japanse interventie bij de invasie op Morotai tot een minimum te beperken zaaiden van vliegakampschepen opgestegen Amerikaanse piloten begin september bommen en paniek in het Filippijnse gebied. In twee weken vernietigden zij op zee 105 Japanse koopvaarders, op de grond ruim 360 en in de lucht 164 Japanse vliegtuigen. De Japanse luchtmacht in dit

gebied was daarmee van 900 tot minder dan 400 toestellen teruggebracht, de koopvaardij gehalveerd. Op 97 landingsschepen, geëscorteerd door 24 torpedobootjagers en 27 andere marinevaartuigen werden 28.000 man gevechtstroepen en 12.000 geniesoldaten naar Morotais enige invasiestrand op het zuidelijke schiereiland Gila gebracht.

D-day was 15 september, *H-hour* was 8.30 uur. In zee geen mijn, aan land (vooralsnog) geen Jap te bekennen. Op de kruiser 'Nashville' sloeg MacArthur de operatie gade. Binnen vierentwintig uur begonnen 73 landingsboten en 19 Libertyschepen het materieel te lossen dat in vijf weken Morotai tot dé luchtbasis voor de komende aanval op Leyte maakte.

- (Alle bewegingen zijn globaal)
- Japans vlooteskader van Kurita 22-24 okt. 1944
 - Japans vlooteskader van Kurita 25 okt.
 - Japans vlooteskader van Nisjimura 22-24 okt. 1944
 - Japans vlooteskader van Nisjimura 25 okt.
 - Japans vlooteskader van Ozawa 22-24 okt. 1944
 - Japans vlooteskader van Ozawa 25 okt.
 - Japans vlooteskader van Sjima 22-24 okt. 1944
 - Japans vlooteskader van Sjima 25 okt.
 - Koers van het overschot van de Japanse vloot 25-27 okt. (nog 3 schepen werden tot zinken gebracht)
 - Gevechtsgebied (25 okt. 1944) Am. 7e vloot
 - Am. bruggehoofd v.a. 20 okt. 1944
 - Task Force 34 (Lee)
 - Task Force 38 (Mitscher)
 - Japanse vliegtuigaanvallen
 - Koers Amerikaanse vliegtuigen
 - Amerikaanse luchtaanvallen
 - Gezonken of buiten gevecht gestelde Am. schepen
 - Gezonken of buiten gevecht gestelde Japanse schepen
 - Japans vliegveld

De 500 Japanse bezetters werden snel uitgeschakeld: 117 werden gedood of gevangengenomen, 200 kwamen om bij een vluchtpoging over zee naar Halmahera en 183 vluchtten de bergen en de jungle in, waar de Amerikanen hen aan hun lot overlieten.

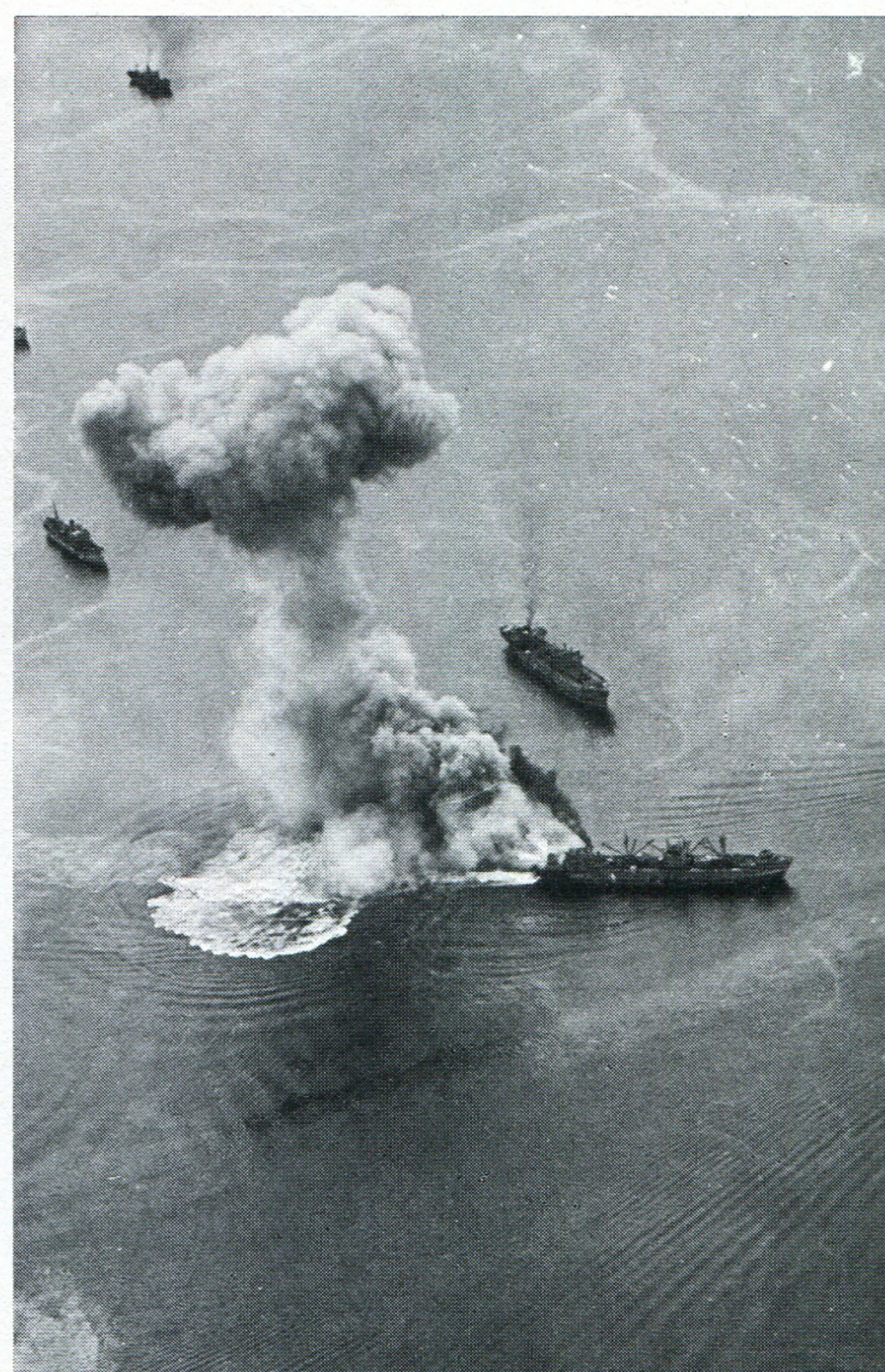
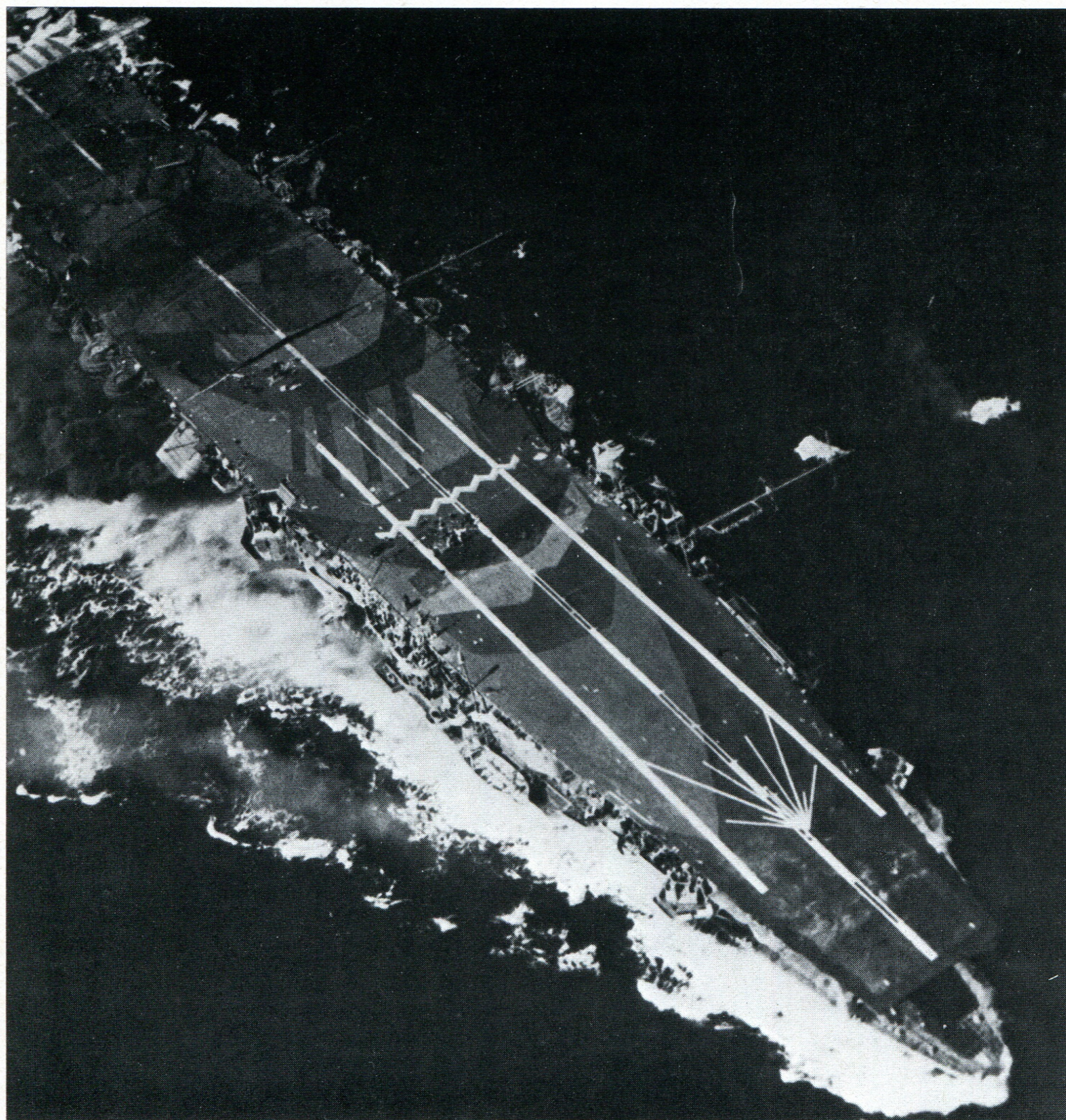
Twee minuten na de invasie op Morotai begon bovendien zeventienhonderd kilometer naar het noordoosten de landing op Peleliu, een van de Palau Eilanden, dat vooraf een driedaags lucht- en scheepsbombardement had ondergaan, uitgevoerd door vliegtuigen van een dozijn vliegkampschepen en de kanons van 5 slagschepen, 8 kruisers en 14 torpedobootjagers. De strijd tegen de bijna 11.000 man gevechts-, bevoorradings- en genietroepen van

de het nog twee maanden, voordat het georganiseerde verzet van de Japanners kon worden gebroken. Garnizoenscommandant, kolonel Nakagawa, en zijn adviseur, generaal-majoor Murai, pleegden zelfmoord.

Tien kilometer van Peleliu ligt het eilandje Angaur. Het was bezet door 1600 Japanners onder majoor Goto. De Amerikanen landden na een vijfdaags bombardement door vliegtuigen, twee slagschepen en negen andere oorlogsbodems. Van Goto's mannen vocht vijftiennegentig procent zich dood, vijf procent capituleerde. De verovering van Peleliu en Angaur samen kostte de Amerikanen 1950 doden en 8500 gewonden; bijna alle Japanse verdedigers sneuvelden.

kruit verschieten bij de verdediging van de invasiestranden, maar zich concentreren in de moeilijkst toegankelijke streken in het binnenland en pas daar de vijand zoveel mogelijk afbreuk doen, werd ook op Peleliu en Angaur toegepast. Hoe effectief die tactiek was, zouden de Amerikanen later vooral op Iwo Jima en Okinawa ervaren.

Bijna zeshonderd kilometer ten noordoosten van Peleliu landden de Amerikanen op 23 september op het door de Japanners ontruimde Ulithi en construeerden er in ijltempo een start- en landingsbaan van duizend meter, een hospitaal met 100 bedden, een radiostation, een beschutte ankerplaats voor 700 schepen, een verlofcentrum dat per dag voeding, ligging

Links: een Japans vliegkampschip is geraakt door een torpedo en wordt bestookt door geallieerde duikbommenwerpers.

Rechts: MacArthur en de Filippijnse president Sergio Osmena, kort na de landing op Leyte.

Boven: vliegtuigen van de Amerikaanse 3e vloot vallen Japanse schepen aan, die voor anker liggen in de baai van Manila.

de Japanners kostte de 1e mariniersdivisie op de eerste dag reeds 210 doden en 901 gewonden. In een week veroverden de Amerikanen alle strategische doelen, met uitzondering van de Umurbrogolbergkam. In dit gebied van nog geen vijfhonderd bij duizend meter hadden Japanse mijnwerkers in het koraal een ondergronds labyrint van schachten, gangen en grotten gebouwd, onkwetsbaar voor vliegtuigbommen en scheepsgranaten. Bij een temperatuur van vijftienveertig graden Celsius zetten mariniers en een regiment *Wildcats* van de 81e infanteriedivisie de aanval in, maar weldra bleken lange-afstandvlammenwerpers, gemonteerd op gevechtswagens en Sherman tanks, het enige doeltreffende wapen. Ook toen duur-

Admiraal Halsey, bevelhebber van de 3e vloot, had zich tegen de aanval op beide eilanden verzet, maar moest bakzeilhalen voor opperbevelhebber admiraal Nimitz. Amerika's gezaghebbende marinehistoricus S. E. Morison schaat zich aan Halseys zijde: 'Het was nuttig, maar amper de prijs van 1950 Amerikaanse levens waard.'

De Amerikanen op Peleliu en Angaur, hoewel het terugdringen en vernietigen van de Japanse garnizoenen vele weken vergde, bouwden snel en efficiënt het veroverde terrein uit tot steunpunt voor de komende grote aanval op de Filippijnen; er werden radio- en radarstations gebouwd en vliegvelden en vlootbases aangelegd. De nieuwe Japanse tactiek: niet meer alle

en vermaak voor 20.000 man kon bieden. Toen de steunpuntenboog Morotai-Peleliu-Angaur-Ulithi was voltooid, verzamelden zich voor de oversteek naar de Filippijnen bij Nieuw-Guinea en Manus reeds de 738 schepen van de 7e vloot onder admiraal Kinkaid, waaronder 420 amfibische. Kinkaid beschikte over minder oorlogsbodems, maar meer vuurkracht dan Eisenhower vier maanden tevoren op D-day in Normandië bezat. Door toevoeging van 17 vliegkampschepen, 6 slagschepen, 17 kruisers en 64 torpedobootjagers van de 3e vloot onder admiraal Halsey vormden de Amerikanen de grootste oorlogsvloot door hen ooit bijeengebracht. Het doel was Leyte, waar gedurende de Japanse bezetting ook de

guerrilla's flinke schade aan de Japanners hadden toegebracht. Dat was vooral het geval, toen de Japanse strijdkrachten op Leyte werden versterkt. Zij eigenden zich de oogsten toe, waardoor hongersnood en armoede onder de bevolking algemeen werden en de anti-Japanse verzetsbeweging een krachtige impuls kreeg. Leider daarvan was luitenant-kolonel Ruperto Kangleon: zevenentwintig dienstjaren in het Filippijnse leger, ontsnapt uit het Japanse Butuankamp (en toekomstig minister van defensie van de Filippijnse republiek). Zijn guerrilla's verplichtten zich onder ede tot onverbiddelijke strijd tegen 'de vijand van het Filippijnse gemenebest en van de Verenigde Staten van Amerika'. Volgens de Japanse eilandcommandant kostte het optreden van de guerrilla's op Leyte hem in de eerste acht maanden van 1944 in totaal 215 doden en 158 gewonden.

Sinds 1943 onderhield MacArthur nauw contact met de guerrilla's. De duikboten 'Nautilus' en 'Narwhal' brachten verscheidene clandestiene bezoeken aan de Filippijnen, andere onderzeeboten maakten incidentele trips. Frequent bezoeker was de Amerikaanse kapitein-luitenant-ter-zee Charles Parsons, die langs de kust een keten van waarnemingsposten opzette en reeds in april 1943 met Kangleon confereerde in diens geheime hoofdkwartier. Op 10 oktober 1944 zette een Catalinavliegboot hem heimelijk af op het strand bezuiden Leytes hoofdstad Tacloban. De bevolking volgde zijn dringende raad het oostelijke kustgebied te ontruimen, alleen in Tacloban beletten de Japanners de inwoners weg te trekken. Maar aangezien de Amerikanen die stad ongemoeid lieten, maakte hun marinebombardement op 20 oktober geen slachtoffers onder de inheemsen. Via zijn geheime zender had Parsons tussen 10 en 20 oktober de onderweg zijnde invasiemacht waardevolle gegevens geseind: waar de goed gecamoufleerde Japanse fortificaties en in welke zeestraten mijnen lagen, alsook dat Leyte bezuiden de lijn Abuyog-Baybay vrij van Japanners was en de beoogde invasie stranden vrij van onderwaterobstakels waren.

Met mijnenvegers en peilschepen van de hydrografische dienst voorop voltrok zich tussen 10 en 15 oktober de gigantische uittocht uit de Nieuwguinese wateren. Op 17 oktober om acht uur 's morgens schoot de kruiser 'Denver' het vuurtorenlicht van Suluan aan de ingang van de Golf van Leyte weg en daarna veegden mijnenvegers de Golf schoon. Na een tweedaags lucht- en scheepsbombardement stootte op 20 oktober om 9.43 uur bij hoofdstadhaven-vliegveld Tacloban de eerste van de zestien golven landingsboten naar het strand. Een paar uur later waadde ook de forse gestalte van MacArthur tot kniehoogte door het water, gevolgd door de kleine Filippino-kolonel Carlos Romulo, die naar eigen zeggen moeite had het hoofd boven water te houden. Zei MacArthur tegen zijn stafchef Sutherland: 'Well, believe it or not, we're here.' Voor zes uur 's middags waren 18.150 man gedebarkerd en 11.250 ton goederen gelost: bijna anderhalf miljoen kilo per uur. Vijf dagen later waren aan Leytes oostkust 132.400 militairen en 200.000 ton munitie, uitrusting en voorraden ontscheept.

In Tokyo had opperbevelhebber admiraal Toyoda inmiddels besloten zijn hele marine

op het spel te zetten. Van alle kanten stoomden zijn eskaders naar Leyte om er MacArthurs schepen en troepen te vernietigen: de Filippijnen moesten, wat het ook kosten zou, Japans blijven. De actie kon echter pas een week na het begin van de invasie op gang komen, doordat de Japanse schepen zo verspreid waren. Als eerste glipte in het nachtelijk duister van 24 op 25 oktober admiraal Nisjimura met twee slagschepen, een zware kruiser en vier torpedobootjagers de Straat van Surigao in, de zuidelijke toegang tot de Golf van Leyte. Hij wist niet dat hij daar werd opgewacht door schout-bij-nacht Oldendorf, die beschikte over 6 slagschepen (waaronder 5 gerepareerde slachtoffers van Pearl Harbor), 4 zware en 4 lichte

torpedo-aanvallen gezonken.' Admiraal Sijma, die met drie kruisers en vier torpedobootjagers Nisjimura's eskader volgde, liep in dezelfde val en verspeelde twee kruisers en een torpedobootjager.

In de geschiedenis van het zeegevecht markeerde de slag in de Straat van Surigao het einde van een tijdperk: het was de laatste grote zeeslag waaraan de luchtmacht, behalve bij de achtervolging van vluchtende schepen, geen deel had.

Het tweede strijdtoneel van die vijftienvijftigste oktober lag bij Luzons noordelijkste punt, Kaap Engano. Op Toyoda's bevel moest admiraal Ozawa daar met 4 vliegkampschepen, 2 slagschepen, 3 kruisers en 9 torpedoboot-

Inter Foto Service

kruisers, 28 torpedobootjagers en 45 motor-torpedoboten. Hun torpedo's schakelden omstreeks drie uur 's nachts drie torpedobootjagers uit: de 'Yamagumo' explodeerde, de 'Michisio' zonk door een treffer onder de waterlijn, van de 'Asagumo' werd de voorsteven weggeschoten. Om 4.19 uur, terwijl twee Japanse oorlogsbodems in de mêlée elkaar ramden, kapseisde Nisjimura's brandende slag-en vlaggeschip 'Yamasjiro'. Haar zusterslag-schip 'Fuso' brak brandend in tweeën, de kruiser 'Mogami' ging ten onder door een torpedo-aanval van marinevliegtuigen en om 10.18 uur seinde de torpedobootjager 'Sjigure' als enige overgeblevene naar Tokyo: 'Alle schepen behalve 'Sjigure' door kanonvuur en

jagers als aas voor Halseys 3e vloot dienen om deze weg te lokken uit de Golf van Leyte, opdat admiraal Kurita's eskader daar de Amerikaanse invasievloot kon vernietigen. Tussen 8 uur 's morgens en 1 uur 's nachts sloeg Halsey vooral met bommen en torpedo's van vliegtuigen, duikboten en torpedoboten genadeloos toe: Ozawa's vier vliegkampschepen verhuisden in zes uur tijds alle naar de zeebodem, evenals de kruiser 'Tama' en drie torpedobootjagers. Halsey moest de slachting staken, omdat zijn aanwezigheid in de Golf van Leyte was gewenst.

De Japanse hoofdmacht onder admiraal Kurita was op 22 oktober uit de Bruneibaai in Noord-Borneo gestart: 3 oude slagschepen, 10 zware

en 2 lichte kruisers, 12 torpedobootjagers, alle in de schaduw van de twee machtigste oorlogsbodems ter wereld, de gloednieuwe 'Yamato' en 'Musasji'. Elk van beide 68.000-tonners, bewapend met negen 460 mm-kanons en honderd twintig 25 mm-mitrailleurs, kon 27,5 knoop lopen. Kurita's zelfverzekerdheid, die hem verleidde tot verwaarlozing van zijn anti-duikbootdekking, kwam hem al binnen vierentwintig uur duur te staan. In de prille ochtend van 23 oktober kozen de VS-onderzeeboten 'Darter' en 'Dace' benoorden Palawan drie zware kruisers als doelwit. Om 6.33 uur joeg de 'Darter' twee torpedo's in Kurita's vlaggeschip 'Atago', dat om 6.53 uur met driehonderd zestig man ten onder ging. Drie minuten

later boorden torpedo's van de 'Dace' zich in de 'Maya', die explodeerde. Het roer van de 'Takao' raakte onklaar en zij koerste terug naar Borneo. Kurita redde zich zwemmend, hees de admiraalsvlag op de 'Yamato' en voer op 24 oktober 's morgens oostwaarts tussen Mindoro en Panay, op weg naar de Straat San Bernardino. Tussen 10.27 en 12.23 uur troffen negen torpedo's en vijf vliegtuigbommen de reusachtige 'Musasji', die tegen de avond kapseisde, zonk en 1096 van de 2287 opvarenden in haar ondergang meesleurde. De zware kruiser 'Myoko' werd wrak geschoten en aanvaardde de terugtocht. Met één mammoetslagschip en vier zware kruisers minder dan hij had gehoopt, passeerde

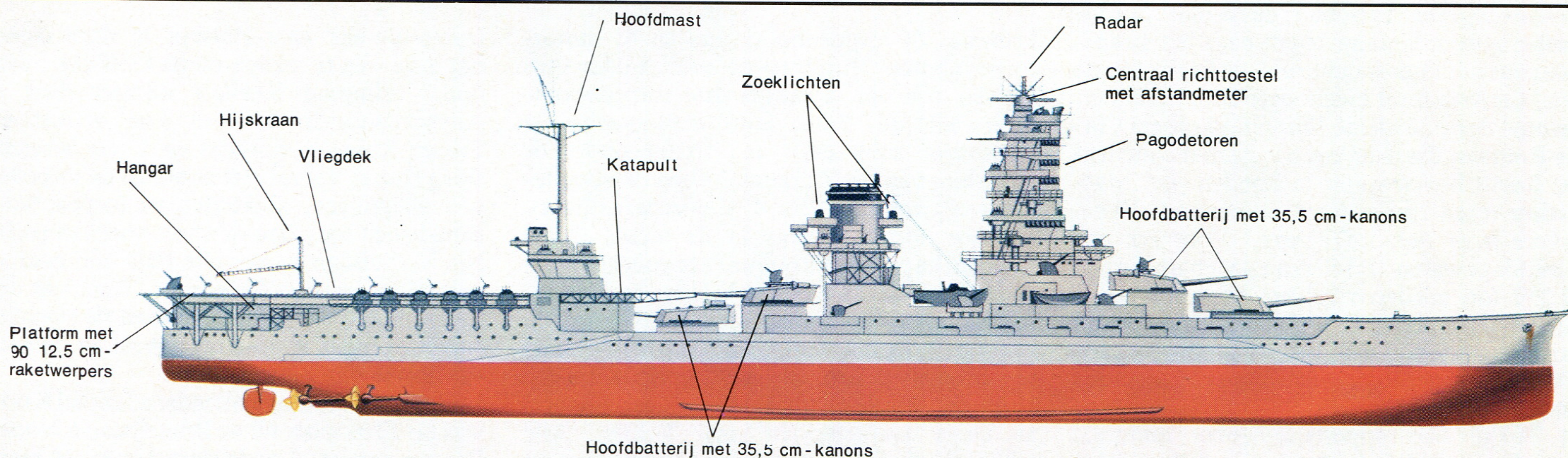
Kurita op 25 oktober kort na middernacht de Straat San Bernardino, boog zuidwaarts af, rondde het eiland Samar en naderde de toegang tot de Golf van Leyte. Daar stuitte hij, tot opperste verbazing van beide partijen, op schout-bij-nacht Clifton A. F. (Ziggy) Spragues zes *escort carriers*, tot kleine vliegveldschepen verbouwde koopvaarders of tankers, de zogenaamde *Baby Flat Tops*, die elk drieëntwintig à drieëndertig vliegtuigen aan boord hadden. Om deze zes *escort carriers* voer een scherm van vier *destroyer escorts* en drie torpedobootjagers. Het flottielje kreeg steun van vliegtuigen van de eenheden van de schout-bij-nachts Thomas L. Sprague en Felix B. Stump. 'Vertrouwend op de goddelijke leiding moeten alle eenheden ten aanval stormen', had Toyoda de avond tevoren aan Kurita geseind, die om 6.48 uur het vuur opende en de 'algemene aanval' beval. Daarmee beging hij een beslissende blunder, want door geen slaglinie te vormen, maar zijn schepen in het wilde weg te laten aanvallen kon hij nu zijn verpletterend overwicht in vuurkracht niet uitbuiten. De Amerikanen beseften het kritieke van de situatie en joegen koortsachtig al hun *Wildcats*, *Avengers* en *Hellcats* de lucht in, die in drieste agressie wedijverden met de torpedobootjagers. 'In geen gevecht van haar ganse historie', zou Amerika's marinebiograaf Morison later getuigen, 'heeft de VS-vloot meer kranigheid, lef en energie getoond dan in die twee ochtenduren tussen 7.30 en 9.30 uur voor de kust van Samar.' De Amerikanen verloren één *destroyer escort*, twee torpedobootjagers en een klein vliegveldschip, maar Kurita verloor opnieuw vier zware kruisers. Om 9.11 uur blies Kurita verzamelen, terug-

Links: op het Amerikaanse vliegveldschip 'Cowpens' probeert men wanhopig een in brand geschoten 'Hellcat' te redden.

Rechts: inwoners van Manila proberen uit de door de Japanners gestichte vuurzee iets van hun bezittingen te redden.

Onder: aan de slag in de Golf van Leyte werd ook deelgenomen door de Japanse slagschepen 'Ise' en 'Huguga', zusterschepen die al vóór de Eerste Wereldoorlog waren gebouwd en die, na eerdere modernisering, in 1943 werden omgebouwd tot bastaard-vliegveldschepen voor operaties met watervliegtuigen. De vliegtuigen konden van het dek af starten, doch moesten op het water landen, waarna ze met hijskranen weer aan boord werden gehesen.

trekken en hergroeperen buiten vliegtuigbreik. Twee dagen geleden moest hij voor zijn leven zwemmen. Zijn drijvende vesting 'Musasji' was ondergegaan. Van zijn tien zware kruisers restten hem slechts twee. Hij miste radar om de Amerikaanse vliegkampschepen te lokaliseren. Hij had geen vliegtuigdekking. Hij was elk vertrouwen in zijn luchtdoelkanonnières kwijt. Zijn duikboten richtten weinig uit, zelfs de kamikaze-vliegers die een aanval op het ver weg gelegen eskader van Thomas Sprague deden, konden de victorie niet forceren. Hij stuurde twee vliegtuigen op verkenning naar de Golf van Leyte en zag ze niet terug. Hij wist dat van Nisjimura's eskader één schamele torpedootjager over was en

14e leger dat de Filippijnen verdedigde, dat Leyte werd afgeschreven: 'Men zegt dat leven zwaarder is dan sterven. Officiëren en manschappen, (...) weest bereid voor ons geliefde land kalm de dood in te gaan. Bovenstaand bevel geef ik u in oprechtheid.' Yamasjita zei tranen van wroeging te schreien om de soldaten die zich op Leyte moesten doodvechten, maar honderden van hen bedankten voor de eer en deserteerden op zelfgebouwde bootjes naar naburige eilanden. Suzuki werd weken later met zijn staf door een Japans schip afgehaald, maar vond de dood bij een Amerikaanse luchtaanval, nadat hij vergeefs op allerlei eilanden een toevluchtsoord had gezocht: ze waren alle reeds door de Amerikanen bezet.

US Rangers en 286 Filippino's met de strijdkreet 'The Yanks are here!' het krijgsgevangenkamp Cabanatuan en bevrijdden er 486 uitgemergelde Amerikanen, 23 Britten, 3 Nederlanders en 1 Noor. Op 3 februari drong de 1e cavaleriedivisie Manila binnen, waar de een miljoen inwoners al hun honden en katten hadden opgegeten en hun doden naakt begroeven om hun lompen tegen een hap eten te ruilen. In de Bilibidgevangenis werden 800 krijgsgevangenen bevrijd, in de San-Tomas-universiteit 4000 Amerikaanse burgers, vrouwen en kinderen, geteisterd door honger en ziekten, in het interneringskamp Los Banos nogmaals 2000 Amerikanen. Boven de hoofdstad hingen zware rookwolken.

dat Sjima na verlies van zijn halve vuurkracht op de vlucht was gegaan. Ozawa in het noorden bewaarde een onheilspellend zwijgen. Kurita ving radioseinen — niet in code! — op over te hulp snellende Amerikaanse oorlogsschepen en over vliegtuigconcentraties te Tacloban bij de invasie stranden. Zijn vrees en onzekerheid groeiden en om 12.36 uur beval hij de terugtocht: Leyte en MacArthurs invasievloot en -leger waren behouden. De strijd om de Filippijnen was nog niet ten einde, maar de afloop stond vast.

Op Leyte werd nog twee maanden verbitterd gevochten. De Amerikanen verloren er drieduizend doden en tienduizend raakten gewond. Eind december kreeg Suzuki bericht van zijn chef, generaal Yamasjita, bevelhebber van het

Nadat ook Mindoro in Amerikaanse handen was gevallen, konden de Amerikanen de aanval wagen op het grootste eiland Luzon. Op 9 januari 1945 begon met de landing in de Golf van Lingayen de slag om Luzon; volgens Radio Tokyo 'de slag waarin 300.000 Amerikaanse officieren en manschappen gedoemd zijn te sterven'. Maar Radio Tokyo meldde ook: 'Amerikaanse Liberators vliegen dagelijks zo met de precisie van een uurwerk over Manila om onze vliegvelden te bombarderen, dat zij de bijnaam 'het Ochtendblad' hebben gekregen. Als wij meer vliegtuigen hadden, zouden wij die Liberators alle neerschieten.'

Een handvol Japanners gaf zonder slag of vuurstoot het belangrijke vliegveld Clark Field prijs. Achter de Japanse linies overvielen 121

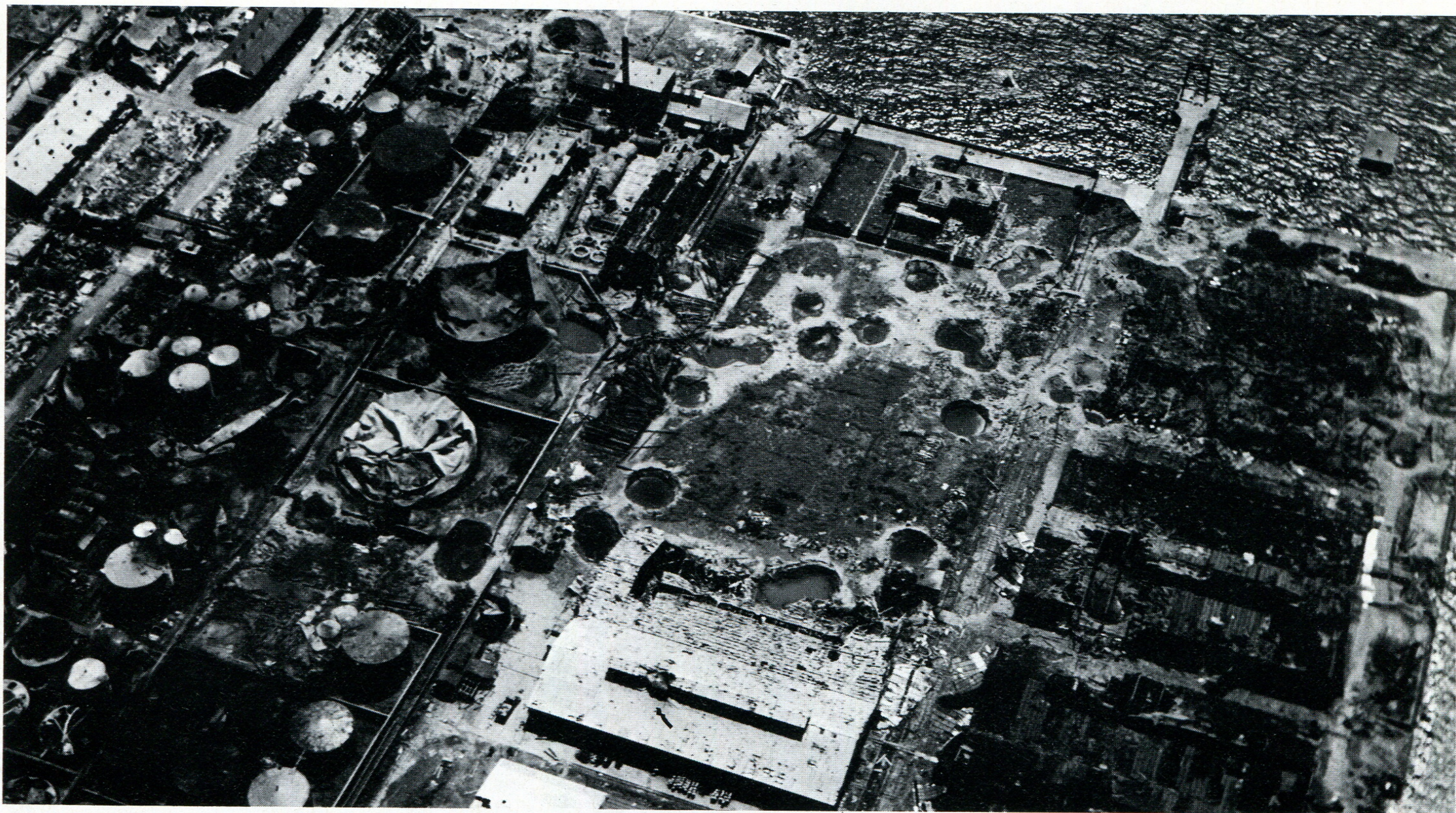
In drie weken ging Manila ten onder aan massamoord, brandstichting en explosies. Binnen de zes meter dikke muren van Intra Muros, het oude Spaanse stadsdeel dat de Japanners tot hun laatste bolwerk kozen, moesten zij tot de laatste man worden uitgeroeid. Namen als Bataan en Corregidor, befaamd sinds 1942, doken weer op; ook daar was de slotfase meedogenloos wreed.

Op 4 maart was Manila geheel bevrijd, maar al op 27 februari droeg MacArthur in het totaal leeggeroofde Malacanapaleis het burgerlijk bestuur aan de Filippino's over. Toen hij in zijn korte rede ook over Manila's verwoesting sprak, werd het hem te machtig. Ooggetuige C. P. Romulo schreef later: 'Het was voor het eerst dat ik hem zag huilen.'

DE PLANNEN VOOR EEN INVASIE
IN JAPAN

NAPALM OP TOKYO

DRS. R. L. SCHUURSMA

U.S. Army Air Forces

Tijdens de tweede conferentie van Quebec, die in september 1944 plaatsvond, viel het besluit niet Formosa maar Leyte te bestemmen tot eerstkomend doel van de Amerikaanse strijdkrachten in de Stille Oceaan. Terwijl de besprekingen daarover nog gaande waren, kwam ook de volgende stap al aan de orde. Nu ging het tussen *Formosans* en *Luzonites*, met aan de ene kant de opperbevelhebber van de Amerikaanse marine, admiraal King, en aan de andere kant generaal MacArthur, die in dit geval onder meer steun vond bij de capabele schout-bij-nacht Forrest Sherman, *chief planning officer* van de bevelhebber in het midden van de Stille Oceaan, admiraal Nimitz. King bepleitte de aanval op Formosa, omdat men dan het zwaar versterkte Luzon volgens de regels van de *leap-frog*-strategie links kon laten liggen en in het bezit kwam van een dicht bij Japan gelegen eiland, en men tegelijk de kurk zou duwen in de flessehals van alle Japanse verbindingen met Zuidoost-Azië. MacArthur wilde echter zijn Filippino's (zeven miljoen op Luzon!) niet langer aan de bezetters

Gedurende de laatste maanden voor de capitulatie van Japan bombardeerden de Amerikanen de belangrijkste steden van dit eilandrijk. Hier een luchtfoto van een totaal verwoest fabriekscomplex in de buurt van de Japanse hoofdstad Tokyo.

overlaten. Bovendien lag Formosa in het aan Nimitz toegewezen gebied, maar deze had niet voldoende grondtroepen voor de aanval op dat eiland, terwijl er elders voorlopig niets viel te lenen en Formosa heel wat meer troepen zou eisen dan Luzon. Wel zou Nimitz twee of drie eilanden kunnen veroveren in de Volcano- en Boningroep en in de Rioekioegroep (bijvoorbeeld Iwo Jima en Okinawa) zonder een beroep te hoeven doen op andere strijdkrachten. Intussen zou MacArthur de aanval op Luzon kunnen inzetten en Manila bevrijden. Sherman maakte een plan in deze geest, dat op 3 oktober 1944 de gezamenlijke chefs van staven goedkeurden. Formosa werd wéér terzijde geschoven en King moest evenals in het geval van Leyte toegeven. Morrend sprak hij

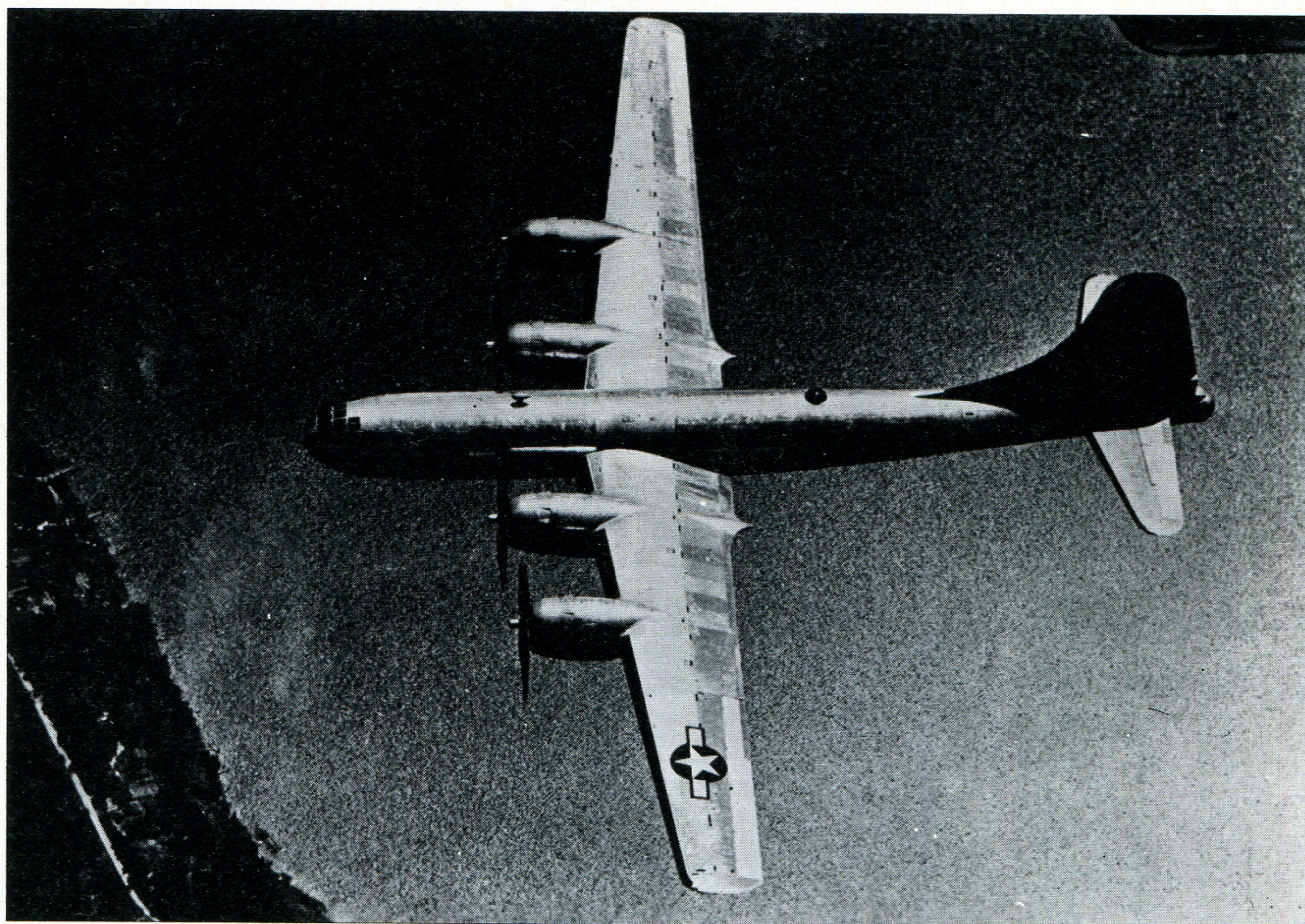
over Iwo Jima als *that sinkhole*; achteraf gezien profetische woorden.

MacArthur had intussen al verder gekeken. Als het aan hem lag, zou zijn 8e leger onder generaal R. L. Eichelberger na de verovering van Luzon de aandacht richten op de overige Filippijnen en op Nederlands-Oost-Indië. Enkele maanden later, op 26 februari 1945, legde hij een iets gewijzigd plan voor aan de chefs van staven, waarbij Australische troepen Indië kregen toegewezen. Op hoger, geallieerd niveau was toen de discussie over Indië's bevrijding al geruime tijd gaande, waarbij het bezit van de oliebronnen op Borneo in het middelpunt stond. Hoffelijk speelden de Britse en Amerikaanse plannenmakers elkaar de bal toe. Volgens de chefs van staven in Washington zou de *Royal Navy* de weg moeten vrij maken voor een Brits-Australische inval in de Archipel door Singapore uit te schakelen als Japanse basis. De Britten wisten echter op de al genoemde conferentie in Quebec door te zetten dat hun vloot zou mogen deelnemen aan de strijd om de eigenlijke Japanse eilanden. Dat

betekende ogenschijnlijk ruimte voor plannen als die van MacArthur, maar de Amerikaanse chefs van staven voelden weinig voor een uitgebreide Amerikaans-Australische operatie in Indië. Het zag er in begin 1945 naar uit dat Japan veel eerder dan in Quebec was voorzien, het doel zou kunnen worden van een invasie en daarvoor waren onder meer grote aantallen schepen nodig. Op 12 april, de sterfdag van Roosevelt, besloten de chefs van staven dan ook niet toe te stemmen in een Australische inval op Java en MacArthur alleen operaties op Borneo toe te wijzen. Had de oorlog enkele maanden langer geduurd, dan zouden wellicht toch ook de andere eilanden en met name Java zijn heroverd, gevolgd door terugkeer van de Nederlands-Indische regering en de bevrijding van de Nederlanders uit de kampen. Maar de chefs van staven hadden in april andere zorgen aan het hoofd: Japan eiste alle aandacht op. De vraag of een invasie in Japan nodig was, was op dat moment van het allergrootste belang. Zij hing samen met het optreden van de strategische luchtmacht en het effect daarvan. Dat hield weer ten nauwste verband met de Boeing B 29 *Superfortress* de eerste *Very Long Range* (VLR) bommenwerper of *Very Heavy Bomber* (VHB), ook wel kortweg *superfort* genoemd. Reeds in november 1939 had de toenmalige bevelhebber van het *Air Corps*, generaal H. H. Arnold, opdracht gegeven tot het ontwerpen van een zwaarbewapende langeafstandbommenwerper, die zonder escorte van jagers moest kunnen opereren. Deze eis, waaraan Boeing het beste voldeed, kwam toen echter voort uit de conceptie van *hemisphere defense* van de beide Amerika's. Niettemin zag een van zijn medewerkers, kolonel Carl A. Spaatz, toen al de mogelijkheid om met dergelijke toestellen vanuit Luzon, Siberië of de Aleoeten aanvallen te doen op de Japanse industrie.

Terwijl een tegelijkertijd ontworpen grotere broer van de B 29, de B 32, tijdens de Tweede Wereldoorlog vrijwel geen rol meer speelde, kwam de B 29 zelf te laat voor een omvangrijke inzet tegen Duitsland. Het voor die tijd zeer grote en uiterst ingewikkelde vliegtuig werd na langdurige discussie, die in tegenstelling stond tot het hoge tempo bij de ontwikkeling ervan (Arnold had indertijd 1945 genoemd als beginjaar van de produktie!), bestemd voor aanvallen op de eigenlijke Japanse industriesteden.

Op 15 juni 1944 vond het eerste bombardement op zo'n stad plaats — het ging om Yawata op het zuidelijkste eiland van de Japanse Archipel, Kioesjoe — maar de toestellen opereerden toen nog vanaf vliegvelden bij Tsengtoe in het midden van China, met hun eigenlijke basis in Brits-Indië. Op dezelfde 15e juni begon echter ook de invasie op Saipan, een van de Marianen, die als een veel beter uitgangspunt kon dienen voor de aanvallen op Japan. Terwijl de operaties vanaf Tsengtoe vooral door de problemen bij de aanvoer naar China weinig effectief bleken te zijn en in het begin van 1945 geheel moesten worden opgegeven, kreeg Japan het vanaf de dichterbij gelegen Marianen zwaar te verduren. Op 1 november 1944 verscheen voor het eerst na de raid van Doolittle in april 1942 een Amerikaans vliegtuig boven Tokyo, een van de B 29 afgeleide F 13-fotoverkenner. Op 24 november zetten meer dan honderd

Keystone

U.S. Army Air Forces

Keizer Hirohito (midden) loopt langs de ruïnes van een wijk in Tokyo die door een Amerikaans bombardement is getroffen.

Geheel boven: de Boeing B 29, die een groot aandeel had in de bombardementen op Japan.

ongescorteerde superforten met een precisie-bombardement op Tokyo, vanaf grote hoogte en bij daglicht, het nieuwe offensief in. De schade bleef op deze manier echter betrekkelijk gering, niet alleen doordat het zicht boven Japan bijna steeds beperkt werd door een dik wolkendek, maar vooral door een voor hen nieuw verschijnsel: een vrijwel continue harde wind op afwerphoogte. De Amerikanen gingen er dan ook in maart 1945, op voorstel van generaal Curtis E. LeMay, die het offensief sinds kort leidde, toe over bij nacht van geringe hoogte gehele stadswijken met brandbommen te bestoken. De dicht op elkaar gebouwde en snel vlamvattende huizen sleurden de naburige minder brandbare industrieën in een vuurstorm mee. Nadat de voorste toestellen met de pas

uitgevonden napalmbom een vuurhaard hadden gemaakt en de brandweer was uitgerukt, volgden de overige bommenwerpers met conventionele brandbommen. Van blussen kwam het daarna niet meer.

In de nacht van 9 op 10 maart 1945 werd Tokyo als eerste stad op deze wijze bewerkt. Het resultaat was — militair gezien — zeer naar wens: de industrie zou er niet of nauwelijks meer kunnen functioneren. Het aantal doden bedroeg er bovendien bijna 84.000, aanzienlijk minder dan enige dagen tevoren in Dresden, maar meer dan later in Hiroshima. Het zag ernaar uit dat Japan zou ondergaan in een hel van vuurstormen. Daar was de industrie anders dan in Duitsland in een beperkt aantal steden geconcentreerd en stonden afweer en luchtbescherming nog niet in de schaduw van wat het Derde Rijk op dat punt presteerde. Begin april werd het offensief onderbroken om alle krachten vrij te maken voor de strijd om Okinawa. Een maand later hervatten de superforten hun afschuwelijke opdracht.

DE JAPANESE ZELFMOORDVLIEGERS

PILOTEN VAN DE GODDELIJKE WIND

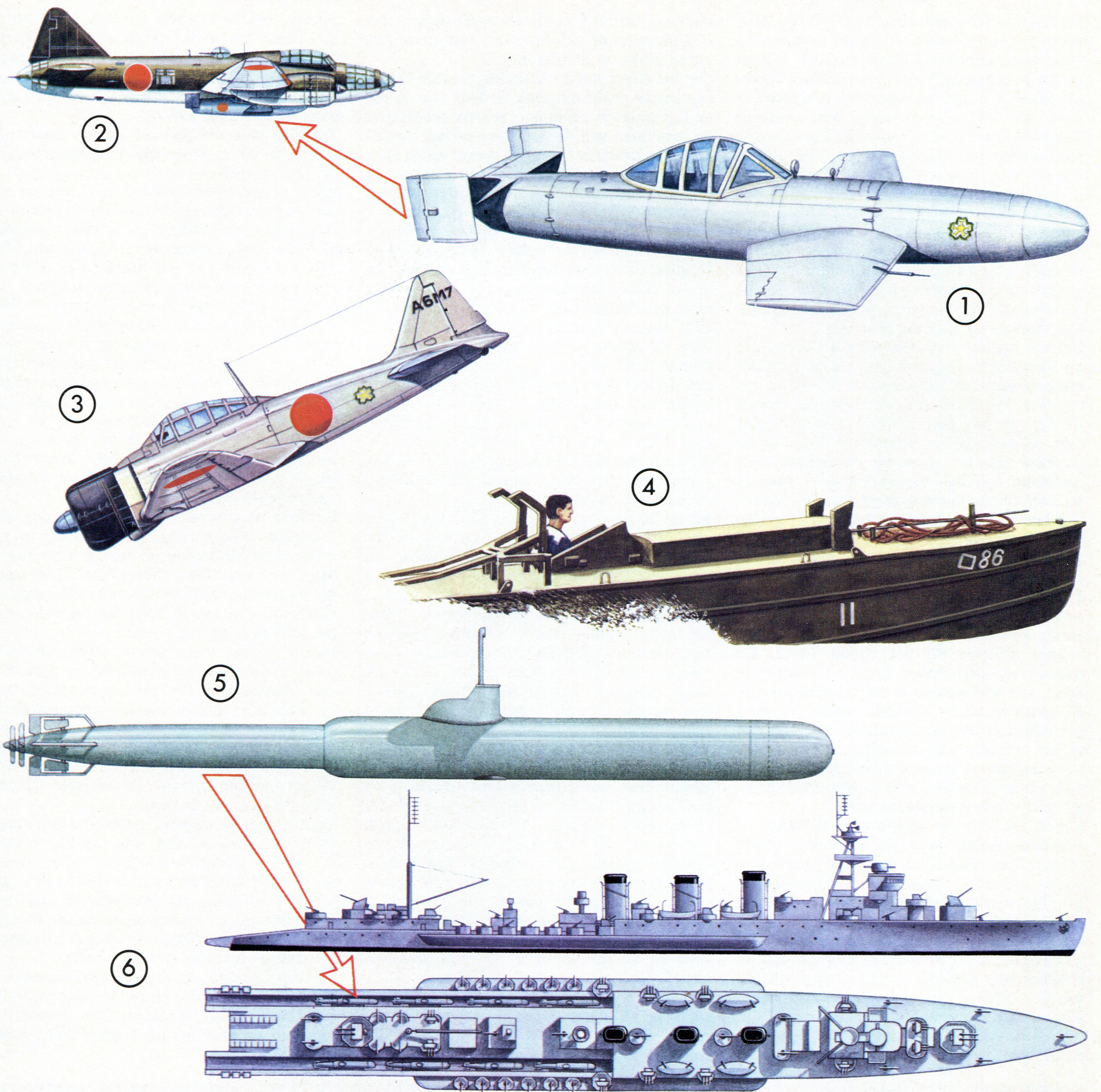
AAD VAN DEN HEUVEL

Bij de aanval op de Filippijnen kregen de Amerikanen voor het eerst te maken met de Piloten van de Goddelijke Wind, de *kamikaze*-vliegers (*kami*=god, *kaze*=wind). Het waren Japanse piloten die zich met hun vliegtuigen, volgeladen met explosieven, op de Amerikaanse schepen stortten. Deze zelfmoordacties veroorzaakten aanvankelijk grote paniek onder de Amerikaanse scheepsbemanningen. Het inzetten van *kamikaze*-piloten is geen vondst geweest van één bepaalde militaire bevelhebber; *taiatari* (aanvallen met het eigen lichaam) was in de Japanse oorlogvoering al lang geen onbekend begrip. Reeds verscheidene malen hadden de Amerikaanse soldaten te maken gehad met een tegenstander die, on-

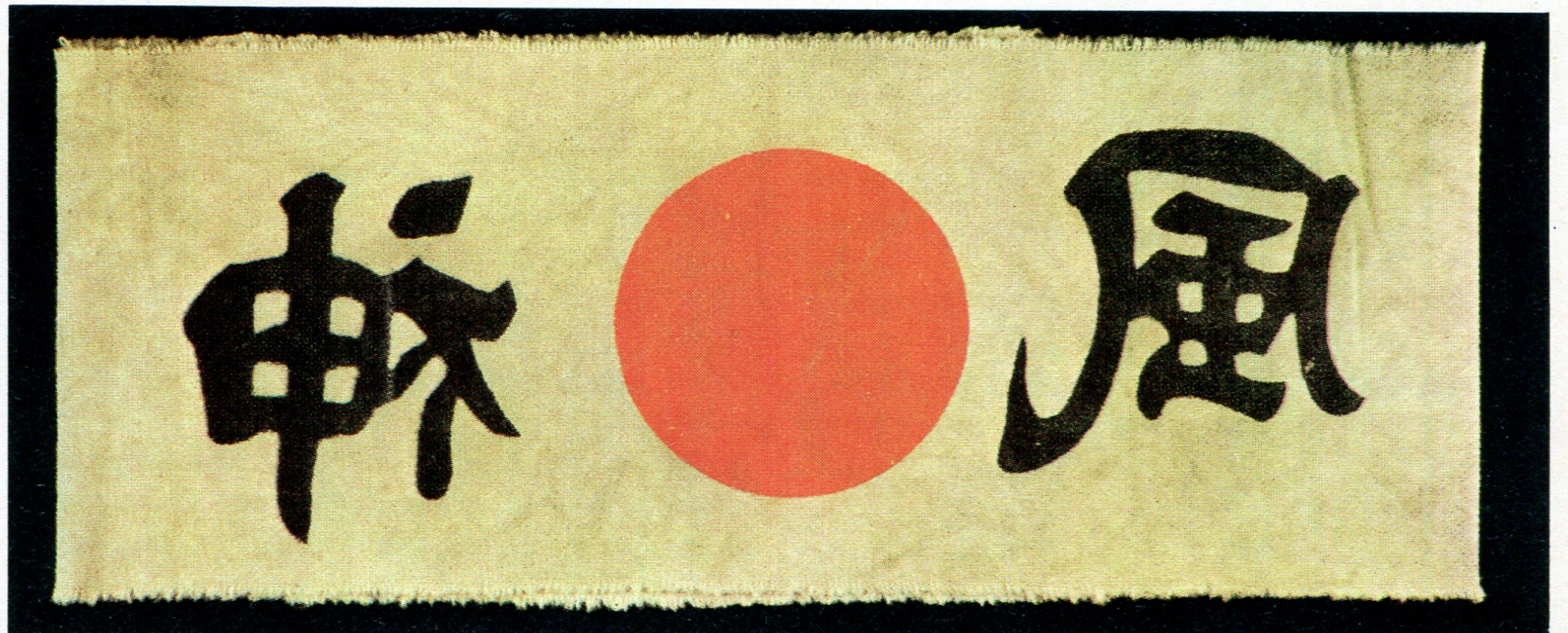
danks een moordend afweervuur, al of niet beladen met explosieven, gewoon doorliep als een soort menselijk projectiel (*bodycrusher*). Uiteraard zal men de achtergrond voor deze 'alles opofferende' daden moeten zoeken in het Japanse cultuurpatroon van die dagen, bijvoorbeeld in het shintoïsme, de in 1945 door de Amerikanen verboden Japanse godsdienst met in het centrum de *tenno* (keizer) en de nationalistische mythe. Deze meer emotionele dan intellectuele godsdienst ging gepaard met het optreden van allerlei felle nationalistische paramilitaire organisaties. Sterven voor Japan, sterven voor de *tenno* waren begrippen waarin vele Japanners waren opgevoed. *Taiatari* leefde in de harten van vele Japanse

militairen. Ook het opperbevel werd regelmatig met deze gedachte geconfronteerd, maar tot in de herfst van 1944 was men niet overtuigd van de militaire noodzaak. Op 15 juni 1944 ontving admiraal Shineru Hikutome bijvoorbeeld een brief van kolonel-vlieger Motohadu Okamura, waarin deze schreef: 'Het is nu niet meer de tijd voor de normale oorlogstactieken. Er blijft ons geen andere methode over dan met het eigen lichaam schepen te kraken. Als ik driehonderd *taiatariki* (*ki*=vliegtuig) had, zouden we nog veel kunnen bereiken; wij zouden de kansen kunnen laten keren. Ik heb met mijn piloten gepraat en zonder uitzondering zeiden zij dat zij een dergelijke tactiek graag zouden willen uitvoeren.'

De Japanse 'kamikaze'-vliegers (links een groep van hen; rechts de armband die ze droegen) maakten onder meer gebruik van het speciaal voor dit doel ontwikkelde raketvliegtuig Yokosuka MXY-7 'Okha' (1), gelanceerd door de Mitsubishi G4M2e (2), en van de 'kamikaze' versie van de jager Mitsubishi A6M (3). De zelfmoordeenheden van de Japanse marine opereerden onder andere met motorsloepen van de Shinyo-klasse (4), die, volgepropt met explosieven, op geallieerde oorlogsbodems invoeren, en met bemande torpedo's van het type 'Kaiten' (5), die tot dicht bij het doel werden gebracht door grotere oorlogsschepen, zoals de hier afgebeelde kruiser 'Kitakami', de laatste van de 'Kuma'-klasse (6).

H. Dijkhuizen

Op deze brief reageerde het hoofdkwartier niet, maar langzamerhand werd de militaire situatie voor de Japanners wel steeds slechter. Vooral de Japanse marine had onvoorstelbare verliezen geleden, en toen dan eindelijk in september 1944 de marinebevelhebber, vice-admiraal Takijiro Onisji, besloot een wanhopige situatie met wanhoopsmiddelen te gaan bestrijden, was het niet onlogisch dat de marine de eerste zelfmoordpiloten ging leveren. Admiraal Kimei Teraoka zal later schrijven: 'Dit idee van de *kamikaze*-piloot kon alleen maar ontstaan in het uitzonderlijke karakter van de Tweede Wereldoorlog en bij de Japanse marine. Hier gingen zoveel schepen en mensen ten onder, dat de gedachte 'we varen uit en komen ook niet meer terug' heel tastbaar was.'

Het was majoor Tamai, vroeger het hoofd van een vliegeropleiding in Japan, die de opdracht kreeg de eerste groep *kamikaze*-piloten samen te stellen. Hij recruteerde vierentwintig vliegers die hij zelf nog had opgeleid. Een paar jaar later schrijft majoor Tamai: 'Ik legde ze de toestand aan het front uit en deelde ze de beslissing van het opperbevel mee. Met de armen omhoog juichten ze me toe. De meesten van hen waren te jong om hun gevoelens op de juiste manier te uiten, maar aan hun schitterende ogen kon ik zien dat ze bereid waren hun gesneuvelde kameraden te wreken. Ik zal dit nooit meer vergeten.' Deze groep van vierentwintig man voerde op 25 oktober 1944 de eerste *kamikaze*-opdracht uit op de Amerikaanse schepen bij het eiland Leyte. De vliegers stonden onder bevel van luitenant Seiki, van wie bekend is dat hij aanvankelijk de opdracht wilde weigeren, omdat hij werd gekweld door hevige aanvallen van buikloop en hij bevreesd was de opdracht niet op de juiste manier te kunnen uitvoeren. Zes vliegtuigen in deze eerste vlucht bereikten hun doel: zij troffen een Amerikaans schip.

Vanaf die dag in oktober 1944 werd de *kamikaze*-tactiek voor de Japanners steeds belangrijker. Vooral in het begin waren hun acties succesvol, maar toen de Amerikanen over hun eerste schrik heen waren, begon men zich te bezinnen op tegenmaatregelen. Er kwam een betere brandbeveiliging en het afweergeschut op de schepen werd meer aangepast en koelbloediger bediend, waardoor de resultaten van de dood en paniek zaaiende zelfmoordpiloten werden verminderd. De psychologische druk op de Amerikanen bleef echter bestaan; geen militair kan zich te allen tijde

daaraan onttrekken, als een tegenstander niet ook probeert de strijd te overleven, maar zich alleen blijkt op te offeren.

Om het effect van de Amerikaanse tegenmaatregelen zo groot mogelijk te doen zijn en om de Japanners in het duister te laten tasten over de resultaten van de *kamikaze*-acties, hielden de Amerikanen de berichten erover uit de pers. Pas op 12 april 1945 gaven zij het nieuws vrij, maar de dood van Roosevelt op diezelfde dag overspoelde het sensationele nieuws geheel.

De cijfers tonen aan dat de *kamikaze*-aanvallen steeds minder succes hadden. In de slag bij de Filippijnen in 1944 bereikte 26,8 procent van de *kamikazes* hun doel door op een of andere wijze een Amerikaans schip te raken. In april 1945 was het percentage bij Okinawa 14,7. Over de gehele periode waarin de *kamikaze*-piloten actief waren, slaagde 18 procent erin een doel te bereiken. Dit betreft uitsluitend cijfers die betrekking hebben op Japanse marinevliegers. De Japanse luchtmacht ging eind 1944 over tot het in leven roepen van 'troepen met een speciale opdracht'; het percentage van de gelukte opdrachten wordt voor dit militaire onderdeel geschat op 15.

Bij de marine zijn in totaal 2367 vliegtuigen niet teruggekeerd van hun zelfmoordactie. Daarbij kwamen 2535 vliegers om het leven, op onverklaarbare wijze 168 vliegers meer dan er vliegtuigen opstegen. De cijfers van de Japanse luchtmacht zijn niet bekend, maar het totaal aantal bij de *kamikaze*-vluchten betrokken vliegtuigen wordt geschat op 1800. Wie waren nu die *kamikaze*-piloten, deze vaak slecht getrainde mannen in vliegtuigen waarvan sommige typen nauwelijks in de lucht konden blijven; deze fanatiekelingen, die bij schemering of dageraad van verscheidene vliegvelden vertrokken om nooit meer terug te keren? Het waren jeugdige piloten die door hun commandanten werden aangewezen om te sterven voor Japan. Amerikaanse bronnen vermelden zeer sporadisch de gevallen van *kamikaze*-piloten die er de brui aan hadden gegeven door in zee te landen en zich over te geven. Verreweg de meeste vliegers namen hun opdracht in ontvangst en vervulden hun rol in het drama plichtsgetrouw, als slachtoffer of als uitverkorene. Wie zal daarover oordelen?

Het Japanse tijdschrift 'Maru' gaf in 1970 een speciaal nummer uit dat geheel was gewijd aan de *kamikaze*-piloten. Hierin waren onder meer vele laatste brieven opgenomen die deze

piloten aan hun familie hadden geschreven. Het beeld dat uit al deze brieven naar voren komt, is dat van de plichtsgetrouwe, fanatieke, uitverkoren, verblinde, tragische militair, maar nooit dat van de onbewogen soldaat, zoals vaak wordt aangenomen.

Ter illustratie een gedeelte uit een brief van korporaal Roku Oeno, die zijn verhaal begint op 10 maart 1945:

'Mijn vriend kwam huilend naar mij toe en zei: 'Je naam staat op het bord bij het kantoor.' Ik ging kijken en inderdaad, ik werd genoemd als *makatotokai* (vlieger met speciale opdracht). In het kantoor zei een officier dat ik mijn testament moest schrijven; men vroeg ook of ik nog wensen had en wat ik morgen wilde eten. Mijn leven zou tot de volgende dageraad duren. Ik wilde nog eenmaal mijn vader zien — hij hield van mij — maar dat was natuurlijk onmogelijk. Ik ging naar mijn kamer om mijn testament te schrijven en een glas *sake* te drinken. Ik besloot de volgende dag een fles mee te nemen. Vlak voor ik mij op de vijand zou storten, zou ik drinken. Mijn kameraden gingen één voor één. Voor mij kwam er geen nadere opdracht.

Het wachten is verschrikkelijk, dag in, dag uit. Eindelijk, weken later, is het zover. In de ochtend van de derde april moet ik vertrekken. Mijn vrienden zeggen: 'Wees flink.' Ik ga naar het waslokaal en zie dat een van mijn collega's zijn tanden poetst. Ik vond dat vreemd, voor het sterven je tanden poetsen.

In het donker reden wij naar het vliegveld, waar twaalf toestellen gereedstonden. Iedereen was aanwezig om afscheid van ons te nemen. We dronken een glas *sake* en de commandant gaf mij een hand. Hij zei: 'Veel succes.' Ik voelde ontroering in mijn hart, maar ik slikte mijn tranen in. Niemand zal ooit bij het vertrek hebben gehuild. Ik zei nog: 'Ik zal goed vechten, ik zal slagen.'

Daarop zijn de piloten, onder wie korporaal Oeno, vertrokken. Het was die dag echter zeer mistig, zodat de hele groep de opdracht kreeg terug te keren. Oeno is daarna ziek geworden. Hij kreeg een paar ernstige malaria-aanvallen en is voor het einde van de oorlog niet meer in staat geweest te vliegen, niet meer in staat geweest zijn leven te offeren.

Van een aantal van de 'overgebleven' *kamikaze*-piloten is bekend dat zij na de oorlog alsnog zelfmoord hebben gepleegd. Oeno besloot te leven en in 1970 liet hij bovenstaande brief publiceren.

De kapitein schreeuwde: 'Kaiten-piloten, aan boord van je wapens!' 'Laten we gaan, Shinkai!' riep ik, terwijl ik mijn vriend aanstootte. Hij rende naar voren en ik ging naar de achtersteven. De mannen op de commandoposten zagen me voorbijrennen en riepen: 'Vareyo, Yokota-san! Good luck!'

De buis waardoor ik bij mijn kaiten kon komen, bevond zich bij het achterste gedeelte van de machinekamer van de I-47. Toen ik erin klom, riep ik tegen iedereen: 'Sayonara! En bedankt voor alles!' Even later was ik uit hun gezicht verdwenen.

Twee onderhoudsmonteurs kropen achter me

KAITEN TEN AANVAL

aan door de buis. Ik klom in mijn torpedo, pakte mijn telefoon op en riep: 'Onderofficier Yokota, in kaiten drie!' Toen keek ik naar beneden. In het zwakke schijnsel van het lampje in het bestuurderscompartiment keken twee gezichten naar me op. 'We zullen nu dit luik voor u sluiten', zeiden ze, hun gezicht nat van tranen. 'Heel goed', antwoordde ik. 'En bedankt voor alles.' Misschien had ik dat ogenblik moeten benutten om nog een laatste triomfantelijke leuze te roepen, maar dat kwam gewoon niet in me op. Ik had het veel te druk om alles gereed

te maken voor het afvuren. Het luik sloeg dicht. Ik draaide de vergrendelingshandel goed vast. 'Nummer drie, nummer drie?', kwam een stem door de ontvanger. 'Nummer drie aan boord!' antwoordde ik met een ferme, duidelijke stem. Ik had precies zo gereageerd als tijdens de oefeningen, alleen was dit geen oefening. Ik pakte het portret van mijn overleden moeder uit mijn zak en zette dat naast mijn kompas. Die lieve vrouw zou de laatste zijn die ik met mijn levende ogen zag, voor mijn ziel zich bij de hare zou voegen in de dood.

(Uit: 'Suicide submarine', door Yutaka Yokota —Ballantine Books 1962)

DE VEROVERING VAN IWO JIMA
EN OKINAWA

DE LAATSTE SPRONG

FRANS KURTZ

De verovering van de Marianen Saipan, Tinian en Guam in de zomer van 1944 had voor de Amerikanen als voornaamste doel bases te verkrijgen voor de reusachtige B 29-langeafstandbommenwerpers. De vanhieruit ondernomen aanvallen op Japan leidden aanvankelijk niet tot het gewenste resultaat, maar wel tot aanzienlijke Amerikaanse verliezen. Deze waren niet alleen het gevolg van de luchtbescherming boven de bestookte steden, maar vloeiden vooral voort uit het ontbreken van mogelijkheden tijdens de lange vlucht noodlandingen te maken. Japanse vliegtuigen die vanaf Iwo Jima opereerden, beschadigden en vernietigden bovendien ook superforten op de grond. Sedert augustus 1944 bombardeerden de Amerikanen dit eiland weliswaar regelmatig, maar al spoedig bleek de onmogelijkheid

Op 19 februari 1945 begon de voorlaatste sprong naar Japan: mariniers gingen op Iwo Jima aan land. Op de achtergrond de vulkaan Soerabatsji, waarin een labyrint van verdedigingsstellingen was aangebracht.

de vliegvelden op Iwo Jima — twee operationele en een derde in aanleg — op deze wijze definitief uit te schakelen. Er zat niets anders op dan Iwo Jima te veroveren.

Iwo Jima — Japans voor zouteiland — behoort tot de Volcano Eilanden en ligt ongeveer halverwege de lijn die men kan denken tussen de Marianen en Honsjoe, 625 mijl ten noorden van Saipan en 660 mijl zuidelijk van Tokyo. Door zijn ligging was het van alle eilanden van deze groep en van de naburige Boningroep het meest geschikt om als noodlandings-

plaats te dienen voor in moeilijkheden geraakte superforten; tijdens de raids op Japan zouden ook de P 51 Mustangs vanuit dit punt als escortejagers kunnen optreden.

Het noordelijke deel van Iwo Jima wordt gevormd door een hoogvlakte met rotsachtige, ontoegankelijke kusten. De uitgedoofde vulkaan Soeribatsji, waarvan de top de vorm heeft van een diep bord, verheft zich in het uiterste zuiden van het eiland tot ongeveer honderd zeventig meter boven zeeniveau. Aan zijn voet — zowel naar het noorden als naar het oosten — strekken zich stranden uit van meer dan drie kilometer lengte. Deze stranden, de enig mogelijke plaats voor een landing, zijn evenals het gebied ertussen bedekt met bruine vulkanische as en zwarte sintels, die het terrein bijzonder moeilijk begaanbaar maken.

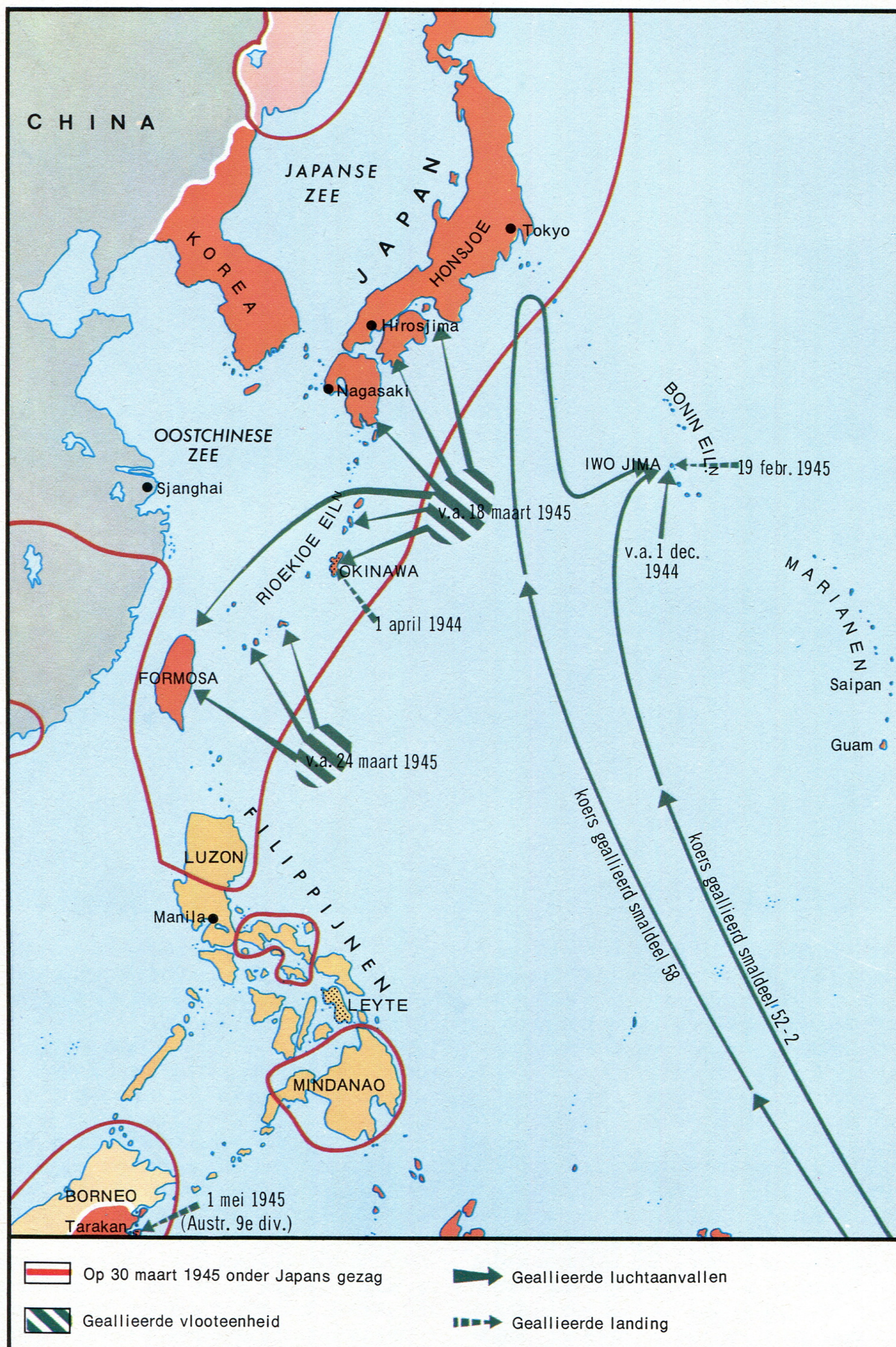
Aan de invasie van Iwo Jima ging een bombardement vooraf dat waarschijnlijk het zwaarste was dat enig eiland gedurende de Tweede Wereldoorlog heeft ondergaan. Tien weken lang — van 8 december 1944 tot 16 februari 1945 — werden boven het eiland bijna dagelijks bombardementsvluchten uitgevoerd; daarna begon het eigenlijke, drie dagen durende invasiebombardement. Bovendien vonden tijdens deze periode vijfmaal intensieve scheepsbeschietingen plaats.

Aanvankelijk werd aan Amerikaanse zijde algemeen verwacht dat Iwo Jima in enkele dagen kon worden veroverd. Het duurde echter bijna een maand, omdat het eiland een ingenieus verdedigingssysteem had, dat was

ontwikkeld onder leiding van luitenant-generaal Koeribajasji, bevelhebber van de Japanse 109e infanteriedivisie. Deze had zijn defensie geconcentreerd in en om de Soeribatsji en rondom het dorpje Motojama in het noorden. Kustverdedigingsbatterijen bestreken de stranden — voor een deel waren deze niet ontdekt door de Amerikaanse verkenningsvliegtuigen; achter deze batterijen was een stelsel geconstrueerd van betonnen pillendozen, die elkaar konden ondersteunen; alleen een voltreffer zou in staat zijn ingegraven luchtdoelartillerie uit te schakelen. Al deze stellingen waren onderling verbonden door gangen. In de hellingen van de Soeribatsji was een labirint ontwikkeld van artillerie-, mortier- en machine-

geweerposities en het noordelijke — bolvormige — deel van het eiland bestond uit een onontwarbaar netwerk van holen en tunnels. Iwo Jima, de eerste tot het keizerrijk behorende buitenpost die met een invasie werd bedreigd, zou worden verdedigd door ongeveer eenentwintigduizend soldaten, die voornamelijk vanuit ondergrondse stellingen opereerden.

Op 17 februari ondernamen kikvorsmannen een strandverkenningssactie onder dekking van twaalf LCI-kanonneerboten. Koeribajasji dacht dat daarmee de definitieve aanval was ingezet en gaf het sein tot vuren, waardoor een aantal verdeckt opgestelde batterijen zich blootgaven. De Amerikanen verloren tientallen mannen, maar het bombardement van de

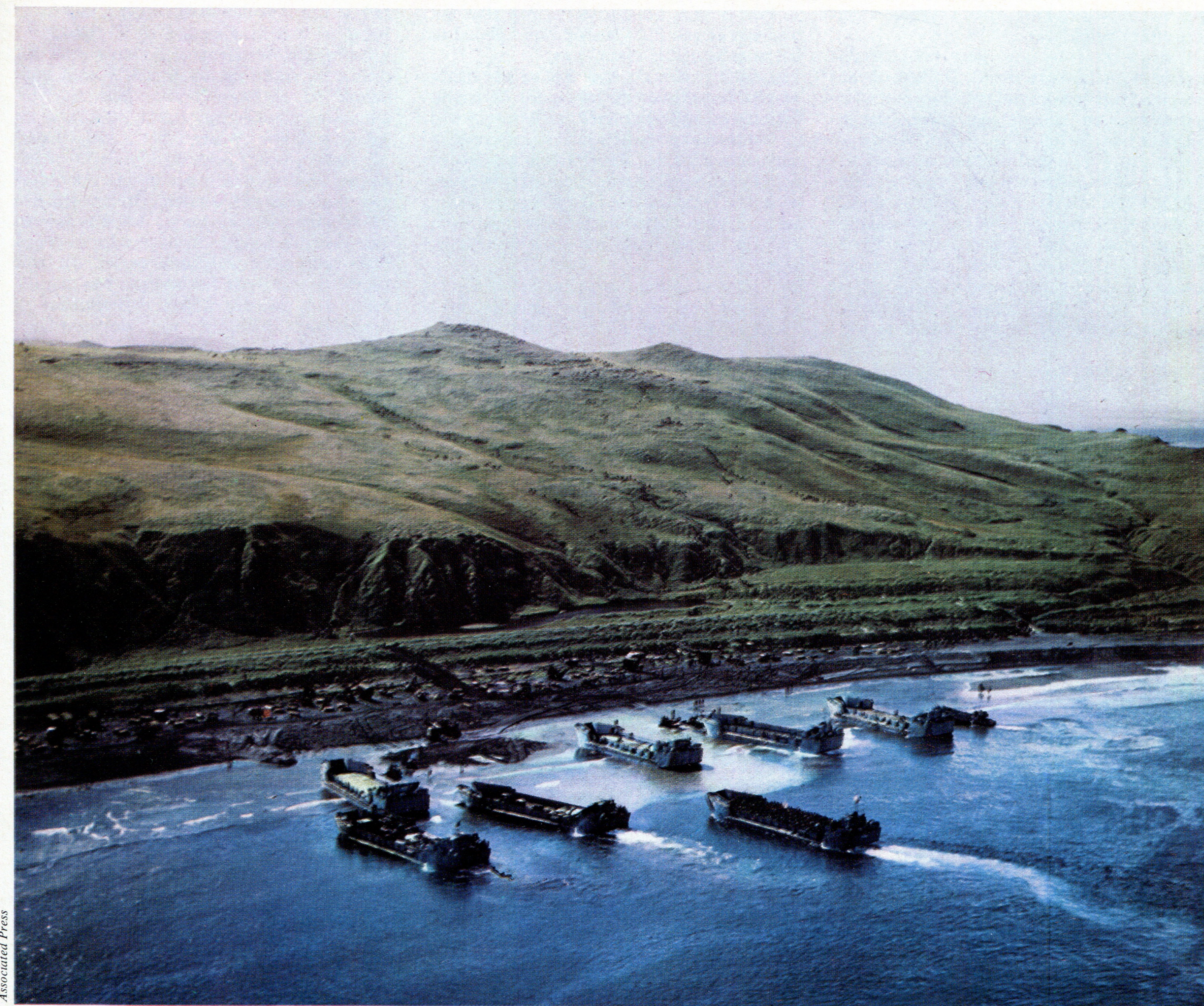

Op 23 februari plantten mannen van de 5e mariniersdivisie de 'Stars and Stripes' op de Soerabatsji. De foto die hiervan werd gemaakt, is wereldberoemd geworden.

Links: na de Marianen werden Iwo Jima en Okinawa veroverd. Het laatste eiland was voor een grootscheepse aanval op Japan nodig.

volgende dag sorteerde meer effect dan alle voorafgegane, soortgelijke acties bij elkaar; het aantal slachtoffers op de stranden zou hierdoor tijdens de eigenlijke landingen aanzienlijk worden beperkt.

De eerste aanvalsgolf verliet op 19 februari om 8.30 uur de vertreklijn en bereikte een half uur later het strand, dat gehuld was in een wolk van rook en stof, veroorzaakt door een inleidende scheepsbeschieting. Aanvankelijk was er slechts sprake van zwak Japans vuur, maar een half uur na de landing nam het in alle hevigheid toe. Vooral de 4e mariniersdivisie had hiervan te lijden; de 5e mariniersdivisie ontmoette minder tegenstand en kon al snel het binnenland intrekken. Die

Het strand van Okinawa en de kuststrook waren al van Japanners gezuiverd, toen deze invasietroepen als versterking van de aanwezige Amerikanen aan land werden gezet.

Rechts: op Iwo Jima rukt de Amerikaanse 5e mariniersdivisie op in de richting van de vulkaan Soerabatsji (op de achtergrond).

dag landden ongeveer 30.000 mariniers; de verliezen bedroegen 2420 man, van wie 519 doden en vermisten. Robert Sherrod, verslaggever van 'Time-Life', schreef later: 'Of de doden nu Japanners waren of Amerikanen, ze werden gedood met het grootst mogelijke geweld. Nergens had ik tijdens de oorlog in de Stille Oceaan zulke vreselijk verminkte lichamen gezien: velen waren letterlijk in tweeën gescheurd. Armen en benen lagen meters verwijderd van het bijbehorende lichaam. Ergens op het strand zag ik een sliert darmen van een meter of vijf. Alleen benen waren gemakkelijk te herkennen: ze waren Japans als ze in kaki puttees waren gewikkeld, Amerikaans wanneer ze met linnen beenkap-

pen waren bedekt. De reuk van verbrand vlees was afschuwelijk?

De strijd op Iwo Jima ging hoofdzakelijk tegen een onzichtbare vijand. De Amerikanen boekten langzaam vooruitgang door met vlammenwerpers en handgranaten pillendozen op te blazen en hopen af te sluiten. Tegen de avond van 20 februari bezetten de mariniers dwars over het eiland een linie, waarvan vliegveld 1 deel uitmaakte. De volgende dag werd de 3e mariniersdivisie ingezet ter ondersteuning van de onder hevige druk staande 4e. Op 23 februari wist een veertig man tellend detachement van de 5e mariniersdivisie de top te bereiken van de Soeribatsji. De vlagplanting daar leverde een van de beroemdste oorlogs-

Tokyo te zijn aangeschoten, dat elke keer wanneer er een B 29 landde, werd gewed dat het weer hetzelfde toestel was.

Inmiddels pasten de Amerikanen een nieuwe bombardementstactiek toe: sinds de nachtelijke aanval op Tokyo van 9 op 10 maart voerde de luchtmacht op grote schaal ongeëscorteerde nachtaanvallen uit, waarbij hele stadswijken van geringe hoogte werden bestookt met brandbommen. Iwo Jima zou door deze ontwikkeling als basis voor escorte-jagers van weinig belang zijn, in tegenstelling tot de aanvankelijke plannen.

De volgende stap op weg naar Japan was het veroveren van een of meer posities op de Rioekioe Eilanden. Deze eilanden strekken

zich in een zeventhonderd negentig mijl lange boog uit tussen Kioesjoe en Formosa; zij vormen drie eilandengroepen of *goento*: het dichtst bij Japan ligt de *Amami Goento*, even verder de *Okinawa Goento* bestaande uit Okinawa, de Kerama Retto, Ie Shima en enkele kleinere eilanden; het zuidelijke deel van de boog wordt gevormd door de *Sakishima Goento*. Okinawa zou het belangrijkste doel van deze operatie worden. Op dit grootste eiland van de Rioekioegroep is ruimte in overvloed voor de aanleg van vliegvelden en er zijn twee gedeeltelijk beschutte baaien die zeer bruikbaar zijn voor het vestigen van marinebases. Het noorden is dor, onvruchtbaar en bergachtig; driekwart van de bevolking

U.S. Department of Defense

foto's op die ooit werden gemaakt. Een week later waren vliegveld 2 en Motojama in Amerikaanse handen.

Iwo Jima werd op 16 maart *secured* verklaard, maar tot begin juni vonden zuiveringsacties plaats, die in enkele gevallen nog tot hevige gevechten leidden. De verliezen aan Amerikaanse zijde bedroegen 6821 doden en vermisten en 19.217 gewonden; ongeveer 21.000 Japanners sneuvelden, 1083 gaven zich over. Tegenover hun grote aantal slachtoffers konden de Amerikanen ook andere cijfers stellen: op Iwo Jima landden tot het einde van de oorlog 2400 B 29's met een totaal van ongeveer 27.000 bemanningsleden. Een van deze toestellen maakte zo vaak noodlandingen na boven

Het Amerikaanse vliegveldschip 'Franklin' maakt zwaar slag na door Japanse bommen te zijn geraakt. De foto werd gemaakt vanaf de 'Santa Fe', die te hulp kwam. De 'Franklin' kon behouden blijven.

Rechtsboven: op Okinawa hadden de Japanners zich onder meer in holen verschanst. Met explosieven in de hand besluipen hier een paar Amerikaanse mariniers dergelijke holen.

Rechtsonder: ook langs een holle weg op Okinawa hebben Japanners zich ingegraven. Hier is een vlammenwerpende tank van de Amerikaanse 96e divisie bezig de Japanners uit hun holen te branden.

(463.000 zielen in 1940) leeft in het zuiden. De landingen zouden plaatsvinden bij Hagoensji aan de westkust; de nabijheid van de belangrijke vliegvelden Kadena en Jontan verklaart deze keuze.

De Japanners bleken uitstekend op de hoogte van de Amerikaanse plannen. Richtlijn voor hun handelen werd het op 20 januari afgekondigde en door de keizer goedgekeurde 'Programma voor Operaties van Leger en Vloot', waarin Okinawa werd aangeduid als een van de belangrijkste bolwerken op de drempel van Japan. De verdediging van het eiland was er niet op gericht het te behouden (wie geloofde trouwens nog in die mogelijkheid?); het alleenzalmakende doel was de Amerikanen zo veel

mogelijk afbreuk te doen en hoe dan ook hun opmars te vertragen, zodat de aanval op het moederland zo lang mogelijk kon worden uitgesteld!

Task Force 58, onder commando van vice-admiraal Marc Mitscher, moest de komende invasie vergemakkelijken door vliegvelden en vlootbases in Japan aan te vallen, maar werd al spoedig het slachtoffer van de gevreesde *kamikazes*. Op 19 maart werd het vliegveldschip 'Franklin' getroffen. Hoewel het urenlang brandde en zwaar slagzij maakte, bleef het uiteindelijk behouden. Ongeveer tegelijkertijd werd het vliegveldschip 'Wasp' gebombardeerd; de ontstane brand kon zo snel worden geblust, dat binnen een uur weer vliegtuigen

van haar dek gebruik konden maken. Deze beide acties kostten de Amerikanen 825 doden en vermisten en 534 gewonden. Toch kan het optreden van deze *Task Force* succesvol worden genoemd. Tijdens haar expeditie van 18 tot 22 maart, vernietigde zij 528 vliegtuigen en beschadigde zij 16 oorlogsbodems.

Op de Rioekioe Eilanden waren de Kerama Retto het eerste veroverde doel, een ideaal gebied voor het vestigen van vooruitgeschoven bases voor vloot en watervliegtuigen. Tegen de avond van de 29e maart, bijna vier dagen na het begin van de aanval, had de 77e infanteriedivisie de gehele eilandengroep gezuiverd. Op dezelfde dag dat de aanval op de Kerama Retto begon (26 maart) ving ook het bombar-

dement op Okinawa aan, dat voorafging aan de invasie. Dit bombardement werd pas op 29 maart effectief, toen slagschepen, kruisers, torpedobootjagers en kanonneerboten een nauwkeurig en goed op elkaar afgestemde beschieting uitvoerden. Op Paaszondag (1 april) begonnen daar om 8.30 uur de landingen. Honderden landingsboten brachten honderddrieëntachtigduizend man aan land. Het grootste deel van deze strijdmacht bestond uit het Amerikaanse 10e leger onder luitenant-generaal Simon Bolivar Buckner. Zijn leger was samengesteld uit het 3e amfibische korps (drie mariniersdivisies) en vier infanteriedivisies van het 24e legerkorps. De zevenenzeventigduizend Japanners van luitenant-generaal Oesjijima's 32e leger zouden ongetwijfeld hardnekkige tegenstand bieden, maar op de dag van de landing was daarvan nog niets te bespeuren. Reeds om 10 uur vielen de vliegvelden Kadena en Jontan zonder strijd in Amerikaanse handen. Oesjijima volgde de door het keizerlijk hoofdkwartier gedecreteerde tactiek van de verdediging in de diepte. De belangrijkste verdedigingslijnen waren geformeerd in het ruige gebied ten noorden van Naha, Sjoeri en Jonabaroë. In de heuvels en rotswanden waren holen, bunkers en pillendozen aangebracht, door tunnels met elkaar verbonden en zorgvuldig gecamoufleerd.

Op 19 april opende het 24e korps een offensief tegen dit gebied, dat na vier dagen strijd resulteerde in penetraties in de buitenste verdedigingslinie. De Japanners trokken zich toen terug op een volgende stelling, die tot het uiterste werd verdedigd. Op 4 mei lanceerde Oesjijima een ambitieuze tegenaanval. Zijn opdracht luidde de Amerikaanse troepen te vernietigen. Reeds een dag later bleek dit onmogelijk en restte hem nog slechts de tactiek van vertragende defensieve gevechten.

Op 27 mei veroverden de Amerikanen de hoofdstad Naha; twee dagen later begonnen de Japanse troepen zich terug te trekken uit de puinhopen van Sjoeri. Het duurde nog tot 20 juni voor Heuvel 89 het centrum werd van de gevechten. In deze heuvel was het hoofdkwartier van het Japanse 32e leger gevestigd. Twee dagen later pleegde Oesjijima zelfmoord en kwam op Okinawa het einde van de strijd. Op 21 en 22 juni lanceerden vijftig Japanse vliegtuigen de laatste van een serie van tien massale *kamikaze*-aanvallen — door de Japanners *kikusui* genoemd — op de Amerikaanse vloot die rondom het eiland opereerde. Aan de eerste aanval op 6 en 7 april hadden 399 zelfmoordvliegtuigen deelgenomen. In totaal werden 1900 *kamikaze*-aanvallen in dit gebied uitgevoerd. Daarvan hadden de radarpatrouille-eenheden het meest te lijden.

De Amerikaanse vloot verloor 30 schepen, 368 werden beschadigd; meer dan 4900 doden en vermisten werden geteld en 4824 marinemannen werden gewond. Ook het 10e leger leed zware verliezen: 7613 doden en vermisten plus 31.807 gewonden. Aan Japanse zijde verloren ongeveer 110.000 man het leven in de strijd om Okinawa en een ongekend hoog aantal van 7400 man gaf zich over.

Toen Okinawa kon worden gebruikt voor de beslissende aanval tegen Japan, was de Tweede Wereldoorlog voorbij. In de daaropvolgende periode zou deze enorme luchtmacht- en vlootbasis een belangrijke rol gaan spelen.

WOLVEN ONDER WATER

K. W. L. BEZEMER

De beruchte generaal Tojo verklaarde na de oorlog dat de Japanse nederlaag vooral aan drie factoren geweten moest worden. De 'kikkersprong'-tactiek van de Amerikanen, de operaties van hun grote vliegkampschepen en het uitschakelen van de Japanse koopvaardijvloot. De vernietiging van deze laatste is in de eerste plaats het werk geweest van de Amerikaanse onderzeedienst. Aan deze campagne tegen de Japanse handelsscheepvaart namen in totaal ongeveer 290 Amerikaanse onderzeeboten deel, waarbij er 52 verloren gingen.

Het is merkwaardig dat de Amerikaanse zowel als de Japanse marine (in tegenstelling tot die der Duitsers) hun onderzeeboten vooral dachten in te zetten tegen vijandelijke oorlogsschepen en daarop dan ook hun training en oefeningen in vreedstijd hadden gebaseerd. De Japanners bleven zich tijdens de oorlog in hoofdzaak aan deze opzet houden, maar de Amerikaanse onderzeedienst concentreerde zich vooral op de koopvaardij van de tegenstander.

Op de avond van Pearl Harbor-dag al ging er een strikte order uit van de chef-staf der *US Navy* dat de onderzeeboten de handelschepen van de tegenstander zonder enige beperking en voorafgaande waarschuwing dienden aan te vallen. Zich niet bekommerend om wat volgens het internationaal recht de onderzeeboot al dan niet mocht doen in zijn acties tegen de handelsscheepvaart (een kwestie waarover eindeloos was gepraat en onderhandeld op vele conferenties), werd direct tot deze volkomen logische stap besloten. Want de enige wijze waarop een onderzeeboot effectief kan worden ingezet tegen koopvaardijsschepen, is te trachten deze zonder voorafgaande waarschuwing te vernietigen. De *Kriegsmarine*, de *Royal Navy*... en de Koninklijke Marine voerden eind 1941 de facto een onbeperkte onderzeebootoorlog, doch niet openlijk en officieel. Duitsers en Engelsen hadden elkaar herhaaldelijk over en weer beschuldigd inbreuken op de regels van het internationaal recht te hebben gemaakt. Hierop waren telkens, aan beide zijden, als 'represailles' aangekondigde maatregelen gevolgd en ten slotte was het tot afschaffing van de laatste beperkingen in de onderzeebootoorlog gekomen. Maar het was niet eerder voorgekomen dat een land van de aanvang der vijandelijkheden af zonder meer order gaf een onbeperkte onderzeebootoorlog te gaan voeren. En dat juist Amerika hiertoe overging was te opvallender; Amerika dat in 1917 de zijde van de geallieerden had gekozen... naar aanleiding van het feit dat Duitsland van

1 februari af een onbeperkte onderzeebootoorlog voerde.

De Amerikaanse onderzeedienst werd uitsluitend door vrijwilligers bemand, beschouwde zich als een keurkorps en vormde bijna een soort miniatuurmarine. De operaties werden van twee hoofdkwartieren uit geleid; het grootste in Pearl Harbor, de *Submarine Pacific Fleet*, vrijwel de gehele oorlog onder vice-admiraal Charles A. Lockwood; het tweede in Australië, de *Submarine South West Pacific Fleet*, tot maart 1943 onder kapitein-ter-zee John Wilkes, daarna onder schout-bij-nacht Ralph W. Christie.

De Amerikaanse onderzeedienst beschikte over uitstekend materiaal, beter dan dat der andere geallieerden, beter ook dan dat van de vijand (de revolutionaire Duitse boten uitgezonderd, die niet tijdig meer konden worden ingezet). Bij hun aanbouwprogramma waren de Amerikanen ervan uitgegaan dat zij in de Pacific onderzeeboten moesten bezitten die op geweldige afstanden van hun bases konden opereren. Na allerlei kinderziekten was het kort voor de oorlog gelukt een boot te construeren, de *large fleet-submarine* der *US Navy* van superieure kwaliteit (aangeduid als de 'Gato'-klasse). Deze mat ongeveer 1500 ton (ongeveer 2400 ton onder water), had een bovenwatersnelheid van ruim 20 knopen (ongeveer 36 km) en een actieradius van niet minder dan 10.000 mijl (ongeveer 18.000 km). Aan de leefbaarheid was speciale aandacht besteed, zodat de bemanning (80—85 koppen in totaal) comfortabel was ondergebracht. De boten hadden bovendien vers voedsel bij zich voor negentig dagen. De bewapening bestond (naast een kanon van 7½—12½ cm en wat lichter geschut) uit zes boeg- en vier hekbuisen, terwijl er achttien reservetorpedo's werden meegevoerd, dus achtentwintig in totaal.

Niet alleen de boot zelf bezat voortreffelijke eigenschappen, de Amerikanen beschikten bovendien over een superieure radar, van het zogenaamde SJ-type, die zowel schepen als vliegtuigen kon oppikken en een zeer grote reikwijdte had. Deze radar veranderde 'de nacht in dag' voor de Amerikaanse onderzeebootmannen, 'maar voor de Japanners bleef het nacht', zoals een bekende Britse onderzeebootspecialist opmerkte. Want de tegenstander bezat geen detectie- of storingsapparatuur om tegen deze radar in te zetten. Daar de *large fleet-submarine* voorts een geavanceerde torpedocontrole had en periscopen van grote lengte, is het geen wonder dat de zo juist genoemde specialist concludeerde: 'Het succes

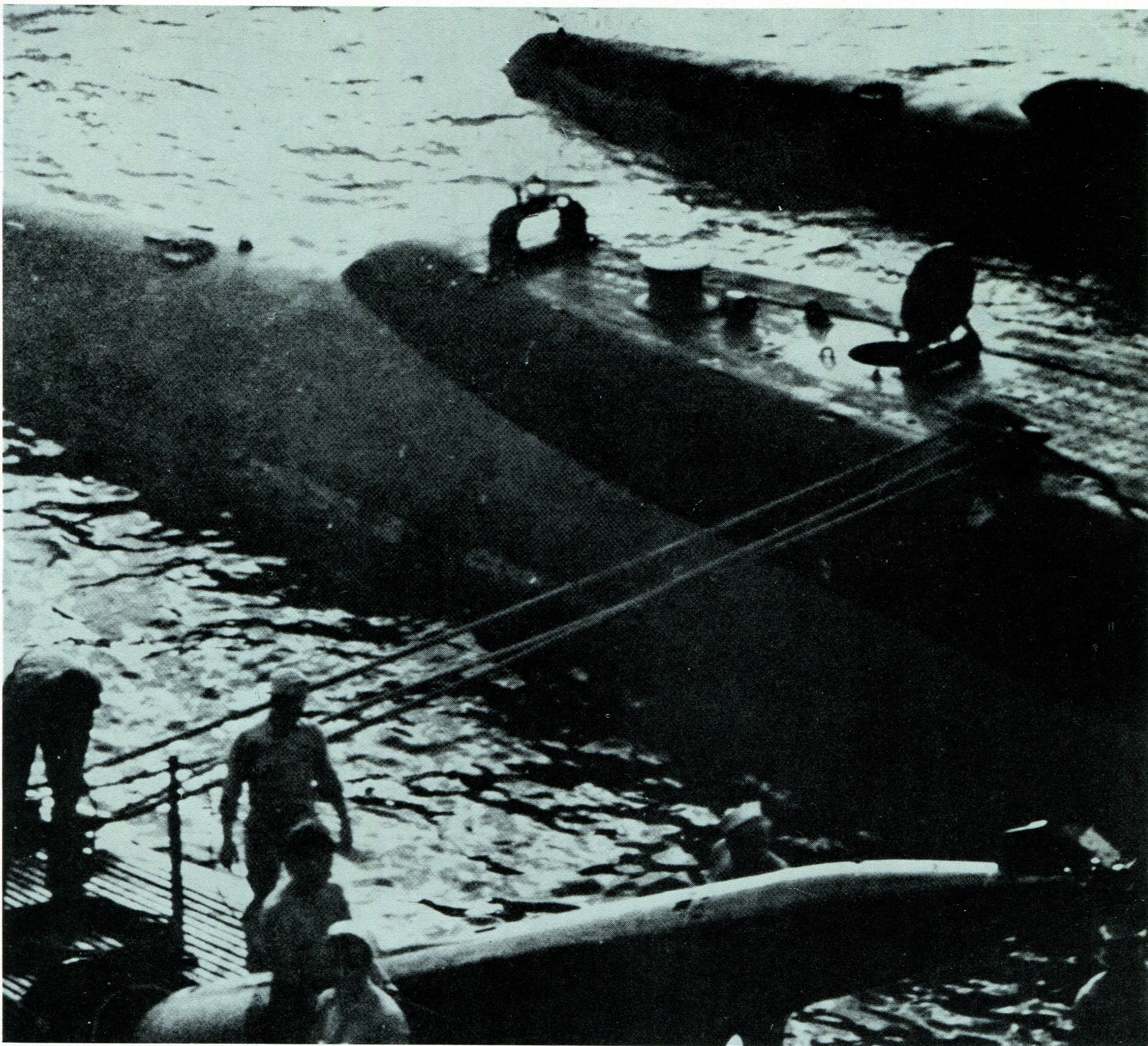
van de onderzeebootcampagne der Amerikanen is in de eerste plaats daaraan te danken, dat zij technisch de meerderen waren van de Japanners.'

Toch zijn de Amerikanen in één opzicht geruime tijd te kort geschoten: hun torpedo's bleken niet te deugen. De diepteregelaar en de ontsteking hadden ernstige gebreken, waardoor de torpedo's vaak veel te diep liepen en juist bij een 'mooi' schot, dat het doel onder een hoek van 90° trof, niet explodeerden. Er zijn hierdoor aanvankelijk vele kansen gemist, tot grote teleurstelling van de onderzeebootmensen. Het heeft ruim anderhalf jaar geduurd voor de defecten definitief waren verholpen, zodat eerst van september 1943 af alle Amerikaanse onderzeeboten over betrouwbare... en voldoende torpedo's beschikten. Want toen de oorlog uitbrak, bestond er eveneens een ernstig tekort aan torpedo's.

In 1942 boekten de Amerikaanse onderzeeboten slechts matig succes tegen de Japanse scheepvaart. Deels door de torpedogebreken, deels omdat er wat te voorzichtig werd aangevallen, daar men — getraind in operaties tegen oorlogsschepen — meer tegenstand had verwacht. Ook waren er onvoldoende moderne boten beschikbaar.

De campagne begon pas goed in 1943. Geleidelijk aan verschenen meer grote boten in de Pacific, vrijwel alle met de reeds genoemde radar uitgerust. Zoals bij elke onderzeedienst waren er ook bij de Amerikaanse commandanten die zich bijzonder onderscheidden en met hun boten opvallende resultaten bereikten. Wij noemen ervan luitenant-ter-zee 1e klasse Dudley W. Morton met de 'Wahoo' (alle boten van het *fleet*-type droegen namen van vissen). Morton had in januari 1943 eerst een aanvallende torpedobootjager zwaar beschadigd en twee dagen later, tijdens een voortgezette aanval op een konvooi, die tien uur duurde, drie vrachtschepen tot zinken gebracht. Het was opnieuw de 'Wahoo' die twee maanden later, in de Gele Zee, niet minder dan negen schepen vernietigde. De zeer offensief ingestelde en bekwame Morton ging in oktober 1943 met zijn boot en de gehele bemanning ten onder na een Japanse vliegtuigaanval.

In het algemeen traden de Amerikaanse onderzeeboten sterk individueel op. Wel hadden zij reeds direct instructie gekregen zo mogelijk, evenals de Duitsers, ook in groepsverband, als *wolfpacks*, aan te vallen. Maar door gebrek aan boten zou het september 1943 worden, voordat de eerste experimenten met dit systeem plaatsvonden. Deze *wolfpacks* waren veel

De Amerikaanse onderzeeboot 'Tin Fish' laadt torpedo's in. Deze gevaarten wogen meer dan een ton. De Amerikanen vuurden 14.748 torpedo's op Japanse schepen af en brachten er meer dan 1100 schepen mee tot zinken.

dat jaar ongeveer duizend aanvallen op koopvaardischepen ondernomen en daarbij een vierduizend torpedo's verschoten. Een op de drie aanvallen was met succes bekroond. Per operationele boot was, als algemeen gemiddelde, anderhalf schip van de tegenstander tot zinken gebracht, tweemaal zoveel als in 1942. Terwijl Japan eind 1942 nog over een half miljoen ton meer scheepsruimte beschikte dan het vereiste minimum om de oorlogseconomie op gang te houden, was de situatie voor hen een jaar later aanzienlijk slechter geworden. Weliswaar kon ongeveer 800.000 ton worden aangebouwd, maar er ging thans voortdurend meer af dan erbij kwam.

Het was onbegrijpelijk, 'grenzend aan het idiote', zoals de befaamde Amerikaanse marinehistoricus S. E. Morison het uitdrukte, dat Japan volkomen had nagelaten zich tijdig te prepareren voor de bescherming van zijn koopvaardij. Vooral omdat het nauwelijks minder afhankelijk was van overzeese aanvoer dan bijvoorbeeld Engeland. Eigenlijk scheen het eerst in de loop van 1943 goed tot de Japanners door te dringen dat zij door hun stijgende scheepsverliezen van deze aanvoer dreigden te worden afgesneden, zodat zij betere afweermaatregelen gingen beramen. Aan het op enigszins uitgebreide schaal in konvooi laten varen was tevoren nauwelijks gedacht en in het algemeen was hun bestrijding van onderzeeboten vaak weinig effectief. De Japanse dieptebomaanvallen werden dikwijls verre van nauwkeurig uitgevoerd, hetgeen ook de Nederlandse onderzeeboten begin 1942 in de Indische wateren, tot hun geluk, hadden ervaren.

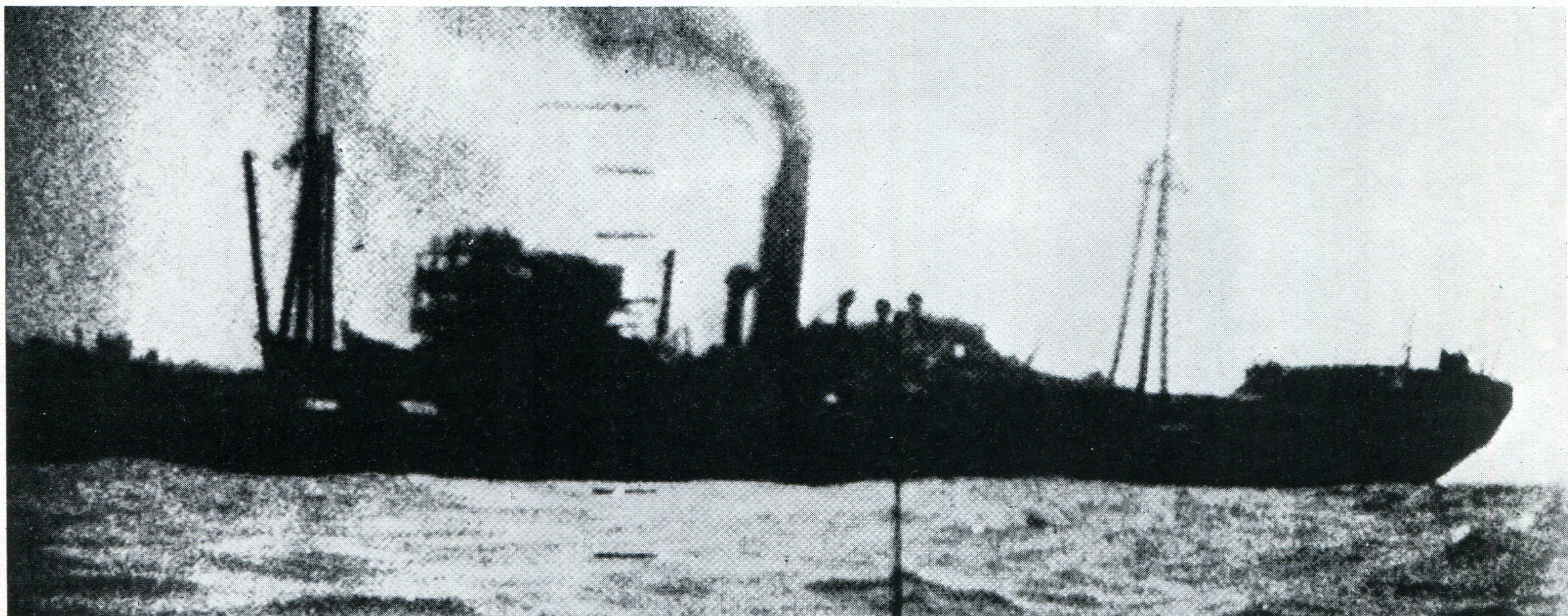
De vijand zelf nam daarbij te snel aan wél succes te hebben gehad, zoals onder meer blijkt uit een naoorlogs officieel Amerikaans rapport, waarin de resultaten van de Japanse aanvallen werden geanalyseerd. Daarin staat dat de Japanners 'geneigd waren de meest nevelachtige feiten als een positief bewijs te beschouwen voor het tot zinken brengen van een onderzeeboot. Zeker zijnde van hun *kill* verdwenen zij, het aan de onderzeeboot overlatend weer boven te komen en de hemel te danken voor het Japanse superioriteitscomplex.'

In 1943 lieten de Japanners eerst enkele kleine konvooien varen, bestaande uit ongeveer vier schepen met een gelijk aantal escorteurs. Na

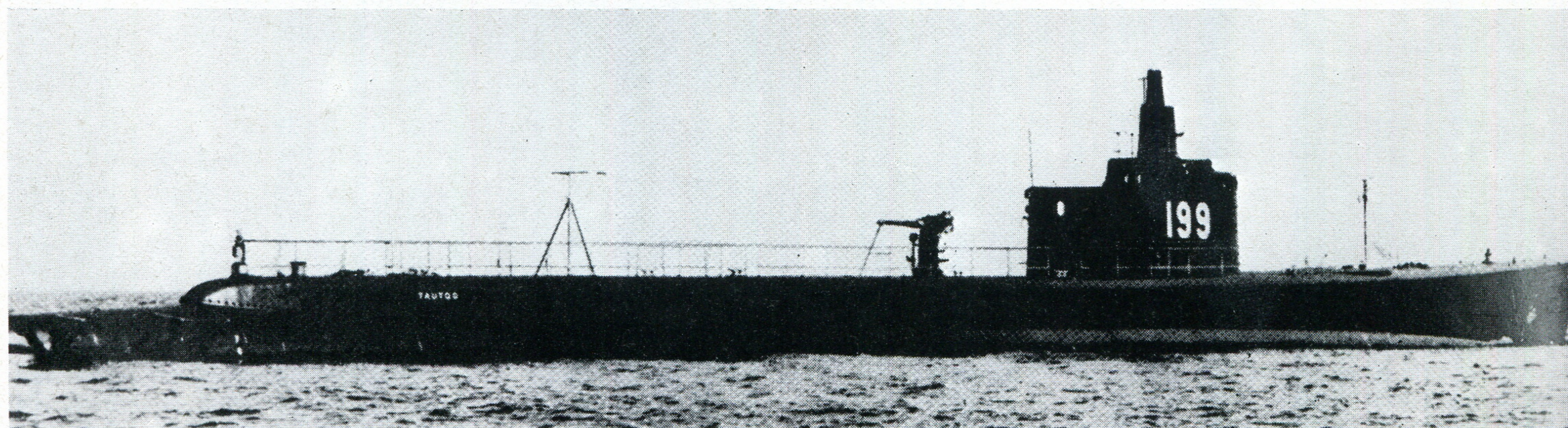
35.000 ton uit een konvooi tot zinken en 'Donk's Devils' zelfs dertien schepen, waaronder een torpedobootjager. Tijdens dergelijke aanvallen bleek duidelijk dat de onderzeeboten veelal de meerdere waren van de Japanse escorteurs (eenenveertig stuks vernietigd, alleen in 1944), een der hoofdoorzaken van het Amerikaanse succes en mogelijk gemaakt door de technische superioriteit van hun onderzeeboten. Intussen bleven sommige onafhankelijk opererende boten zich opvallend weren. De 'Snook', 'Pogy', 'Rasher', 'Puffer' en 'Grayback' brachten elk in februari 1944 meer dan 100.000 ton tot zinken.

Eind 1944 begonnen de Amerikaanse onderzeeboten van twee vooruitgeschoven bases op

toevoer van deze brandstof verminderde zo sterk, dat alleen hierdoor Japan de oorlog niet lang meer zou kunnen voortzetten. Maar ook de overige scheepsverliezen stegen steeds. In geheel 1944 verloren de Japanners ongeveer 4 miljoen ton scheepsruimte (twee derde hiervan namen de onderzeeboten voor hun rekening; de vliegtuigen van de *carriers* waren nu ook zeer actief). Japan had uitsluitend voor zijn civiele behoeften al 3 miljoen ton scheepsruimte nodig en daar het 1 januari 1945 slechts 2 $\frac{3}{4}$ miljoen ton bezat, was het onvermijdelijk eind nabij. De laatste olielading uit het zuiden bereikte Japan in maart 1945 en enige maanden voor de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki vielen, was het lot van Japan beze-

U.S. Navy

U.S. Navy

korte tijd reeds formeerden zij hun 'grote escortevloot', waarbij eind 1943 een honderd vijftig escorteurs waren ingedeeld. Het was echter alles '*too little and too late*', zoals het volgend jaar duidelijk bleek.

In 1944 zouden de Japanners de '*Battle of the Pacific*', tegenhanger van de bloedige en hardnekkige '*Battle of the Atlantic*', namelijk definitief verliezen. Weliswaar kwam hun afweer beter op gang, maar deze was niet tegen de ongeveer honderd vijftientwintig operationele Amerikaanse onderzeeboten opgewassen. Er werden vaker *wolfpacks* gevormd, die enkele goede resultaten behaalden. 'Blair's Blasters' (zo genoemd naar de groepscommandant Blair), een *wolfpack* van drie boten, brachten

De Amerikaanse onderzeeboot 'Tautog', die als 'top-scorer' 26 Japanse schepen torpedeerde.

Geheel boven: een Japanse koopvaarder, die het slachtoffer werd van torpedo's van de 'Wahoo'.

de Admiraliteits Eilanden en de Marshall Eilanden te opereren, zodat ze veel sneller hun patrouillegebied bereikten. De aanvallen werden geconcentreerd op de routes met het dichtste scheepsverkeer en Japanse tankers vormden nu het voornaamste doelwit. Deze brachten de ruwe olie uit Nederlands-Indië naar Japan en de eindprodukten naar de gevechtsterreinen. Er werd een ware slachting onder hen aangericht en de volstrekt onmisbare

geld, omdat zijn toevoer over zee was afgesneden. In totaal had dat land 9 miljoen ton scheepsruimte verloren; daarvan hadden de Amerikaanse onderzeeboten tegen de 5 miljoen ton vernietigd. Deze boten zouden bovendien ruim 200 vijandelijke oorlogsschepen tot zinken brengen, waaronder het slagschip 'Kongo', 9 vliegkampschepen, onder meer de 'Shinano' van 59.000 ton, 3 zware en 9 lichte kruisers. De Amerikaanse onderzeebootcampagne toonde aan dat het onderzeebootwapen van beslissende invloed kan zijn op de uitslag van een oorlog. Door het onbeperkt in te zetten tegen een land dat afhankelijk is van zijn toevoer over zee, kan dat land worden verslagen.

DE HEROVERING VAN ZUIDOOST-AZIË

OM RUST EN OLIE

DRS. R. DE BRUIN

De herovering van Zuid-Oost-Azië door de geallieerde strijdkrachten vereiste een grondige voorbereiding. Veel aandacht werd besteed aan de beïnvloeding van de volken die zochten onder het Japanse juk. In Birma werd illegaal actie en propaganda gevoerd door de Britse *Force 136*, in Indo-China door de Amerikaanse OSS (*Office of Strategic Services*) en in Thailand door deze beide organisaties. In laatstgenoemd land was na het aftreden van de sterke man Piboen Songgram in juli 1944 het getij voor infiltraties gunstig geworden. Pridi, de stuwende man achter de nieuwe regering en de eigenlijke leider van Thailand, kreeg begin januari 1945 de gevraagde Amerikaanse steun via de oud-advocaat Dick Greenlee, die in Birma had gewoond en als OSS-officier in Tsjoengking-China zat. Deze wist het *State Department* te overtuigen van de betrouwbaarheid van Pridi. Daarna werden wapens gedropt voor de tienduizend strijders van de Pridi-guerrilla. In de streken die zij beheersten, vervingen zij de aanhangers van Piboen door hoofden die Pridi toegedaan waren.

Meer dan het geregelde leger van Thailand was de marine betrokken bij deze anti-Japanse activiteiten. Haar schepen zouden straks Japanse installaties in Bangkok beschieten; haar onderbevelhebber, admiraal Loeng Sangwon, had het persoonlijk bevel over de drieduizend gendarmes die de veiligheid waarborgden van de Amerikaanse en Britse geheime agenten. Het politieke leven in Thailand was na de coup tegen Piboen Songgram tot rust gekomen. Met de formatie van partijen wilden de bevrijde, pro-westerse tegenstanders van Piboen wachten tot het einde van de oorlog. Heel wat bedrijviger was het in Indo-China. Eind 1944, na de Amerikaanse successen op Saipan en de Filippijnen, gonsde het er van geruchten over een geallieerde landing. Toen het Japanse hoofdkwartier van maarschalk Terauchi, de opperbevelhebber van de zuidelijke gebieden, op 17 november 1944 werd verplaatst van Manila naar Saigon, beschouwden vele Fransen in Indo-China dit als een duidelijk teken aan de wand. Zij zagen over het hoofd dat hun kolonie hierdoor echter bestemd werd tot laatste toevluchtsoord voor de Japanse zuidelijke legers.

Tussen de Franse leiders boterde het niet zo best. De benoeming op 10 september 1944 van de gepensioneerd generaal Mordant tot algemeen vertegenwoordiger van de regering-De Gaulle bij het Franse bewind in Indo-China was een doorn in het oog van de gouverneur-generaal, admiraal Jean Decoux. Deze vreesde

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Op 27 januari 1945 konden de Britten in Birma de 'Stilwell Road' in gebruik nemen als vervanging van de oude Birmaweg naar China. Zwaar beladen trucks klimmen hier moeizaam omhoog in een haarspeldbocht.

bovendien dat de anti-Japanse propaganda vanuit het bevrijde Frankrijk de status quo in de kolonie in gevaar zou brengen. In november 1944 bepaalde Parijs dat Decoux op zijn post moest blijven om de schijn van collaboratie met de Japanners te handhaven. Intussen kon de Franse verzetsbeweging zich dan voorbereiden op haar taak. De Gaulle vertrouwde de Indo-China-politiek van de Amerikanen niet en streefde ernaar de Franse hulp bij de

herovering van de kolonie zo groot mogelijk te maken. Decoux liet zich daarop in zijn nieuwjaarsrede verleiden tot uitlatingen over een herstel van het Franse imperium en van het Franse leger. Hij voorzag na het bereiken van Manila op 3 februari 1945 een Amerikaanse actie tegen Indo-China om de Japanners in de zuidelijke gebieden te isoleren. Daarom gaf Decoux, zeer voorbarig, geheime instructies aan de burgerlijke autoriteiten om de geallieerden alle steun te geven bij hun landing. Zijn landgenoten werden steeds onvoorzichtiger. Men sprak er openlijk over dat de verzetsbeweging de Japanners de dolkstoot in de rug zou geven.

Inmiddels bereidden de Japanners in stilte tegenmaatregelen voor. Hun strijdkrachten werden extra versterkt onder het mom van de algemene oorlogssituatie. De bezadigde ambassadeur in Saigon, Yoshizawa, werd eind december 1944 vervangen door Matsumoto, die rechtstreeks stond onder maarschalk Terauchi. Toen Decoux op 23 februari 1945 te Saigon aankwam voor een inspectie, was het plan voor een Japanse tegenactie gereed. Decoux kreeg een uitnodiging om op 9 maart met de Japanse missie in Saigon de vaststelling van de rijstleveranties aan Japan te bespreken. Een voorwendsel! Om 7 uur in de avond overhandigde Matsumoto hem op deze conferentie een ultimatum. Dit betekende vrijwel het einde van de Franse macht in de kolonie. Decoux moest bovendien aan alle instanties opdracht geven loyaal met de Japanners samen te werken. Hij kreeg slechts twee uur bedenktijd. Zijn militaire bevelhebber kon hij niet meer waarschuwen, het conferentiegebouw was omsingeld. Direct na 9 uur werden Decoux en zijn naaste medewerkers gearresteerd, ook generaal Mordant.

Zuid-Indo-China was geheel verrast door deze *coup de force*. Niet echter de troepen van generaal Sabatier bij Hanoi. Eerder al gewaarschuwd door de evacuatie van Japanse gezinnen bij de citadel aldaar en ook door het rapport van Charles Fleutot van de Franse veiligheidsdienst, waarin stond dat de Japanners tussen 8 en 10 maart tot actie zouden overgaan, had de generaal zijn mannen gesignaleerd en was hij daarna met hen uit Hanoi vertrokken. Tezamen met generaal Alessandri vestigde Sabatier zijn hoofdkwartier in Dien Bien Phoe. Hier landde op 29 maart een RAF-vliegtuig uit Calcutta in Brits-Indië met aan boord majoor Langlade, maar verdere geallieerde hulp bleef uit. De troepen van Sabatier moesten begin april zelfs

men, onder meer dank zij het voorbereidende werk van de junglestrijders van generaal Orde Wingate, de *Chindits*. Andere Britse legers rukten daarna uit het noorden en westen op naar Centraal-Birma, ondersteund door Amerikaanse vliegtuigen. Bij de opmars ondervond Slim echter tegenslag, toen Chinese troepen waarover hij de beschikking had, ineens werden teruggeroepen om *generalissimo* Tsjang Kai-sjek te helpen het Japanse zomeroffensief van 1944 in Zuid-China tot staan te brengen. Slim wist niettemin een meesterlijke tactiek te ont-plooien en bracht de Japanners in Zuid-China zo uit hun evenwicht, dat vanuit dit front de strijd verder leidde tot de volledige nederlaag van het Japanse leger in Birma.

Tegelijkertijd kon in het noorden op 27 januari 1945 de Ledoweg worden vrijgemaakt. Deze weg verving de oude Birmaweg als aanvoerlijn voor China; zij kreeg de naam *Stilwell Road*. De moeizame opmars van de Britten door het Birmaanse bergland werd bekroond met de verovering van Mandalay Hill op 11 maart, na een hevig gevecht van man tegen man, dat een etmaal duurde. Toen kon via twee routes, langs de Irrawaddy en langs de Sittang, naar het zuiden worden opgerukt, in de richting van de hoofdstad Rangoon.

Inmiddels was de Britse opperbevelhebber, lord Louis Mountbatten, voor een dilemma geplaatst door de contacten met de *Burma National Army* (BNA). De op 1 augustus 1943 door Tokyo verleende onafhankelijkheid en de daarop gevolgde Birmaanse oorlogsverklaring aan Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, hadden Birma niet gegeven wat de leiders van de onafhankelijkheidsbeweging ervan verwachtten. De bevrijders van 1942 hadden zich ontpopt als wrede meesters en systematisch de inheemse economie ontwricht; niet ten eigen bate, maar voor de 'Gemeenschappelijke Welvaartssfeer van Groot-Oost-Azië', waarvan Birma een volwaardig lid was. Zo mocht de bevolking in het zuiden de sesamolie van Noord-Birma niet meer gebruiken. De Japanse strijdkrachten eisten deze op als smeerolie voor hun oorlogsmachine. Het rijstoverschot, waarover Birma gewoonlijk beschikte, smolt weg als sneeuw voor de Japanse zon, hetgeen vooral in

Links: de situatie in Birma van eind oktober 1944 tot de bevrijding van de laatste stad (Rangoon) in het zuiden. In de herfst van 1944 hadden de Japanners nog vrijwel geheel Birma in hun bezit, maar sindsdien trokken de Britten vanuit het noorden en westen steeds verder het land in.

uitwijken naar China. En daar, bij een bondgenoot notabene, wachtte hun een diepe vernedering: ontwapening en internering. De strijders van de inheemse *Vietminh*, onder de jonge docent Vo Nguyen Giap, een fervent communist, wisten zich intussen met steun van de OSS steeds vaster te nestelen in Tonkin. Op 22 december 1944 had Giap de eerste afdeling gevormd van de 'Gewapende Propaganda-Brigade voor de bevrijding van Vietnam'; op kerstnacht viel deze brigade twee kleine Franse grensposten aan. In feite was dat tegen de orders van Ho Tsjih Minh, de politieke leider van de *Vietminh*. Na de Japanse coup van 9 maart 1945 kreeg de *Vietminh* echter de vrije hand om de strijd

te voeren tegen Japanners en Fransen. Wapens werden uit China gesmokkeld en door de OSS gedropt. Ook werd zij voorzien uit de depots die de Fransen hadden verlaten. De keizer van Vietnam, Bao Dai, beseftte dat hem geen andere keus bleef dan samenwerken met Japan. Hij verklaarde op 11 maart de Franse protectoraatsrechten als vervallen. Twee dagen later volgde koning Norodom Sihanoek van Cambodja zijn voorbeeld. Pas in april zwichtte ook de koning van Laos voor de Japanse druk. Hij had intussen wel gezorgd voor een verbinding met de OSS en met *Force 136* in Bangkok... Onderwijl was de herovering van Birma door de Britten onder generaal Slim op gang geko-

het slechte oogstjaar 1944 een ramp werd voor de Birmanen. Ba Maw was als hoofd van de nieuwe staat een soort dictator, die zich voordeed als een vrome boeddhist, maar die zich terzelfder tijd vorstelijke prerogatieven liet welgevallen. Het aftreden van zijn beschermer Tojo als premier van Japan, op 18 juli 1944, was een keerpunt in zijn Japanse carrière. Op 1 augustus 1944, de eerste verjaardag van de Birmaanse onafhankelijkheid, durfde generaal Aung San in het openbaar kritiek te leveren op de papieren vrijheid die Birma genoot. De Birmaanse Jeugdorganisatie van Oost-Azië ondervond aanvankelijk Japanse steun, maar verbond zich in november 1944 met de ondergrondse *Antifascist People's Freedom League*

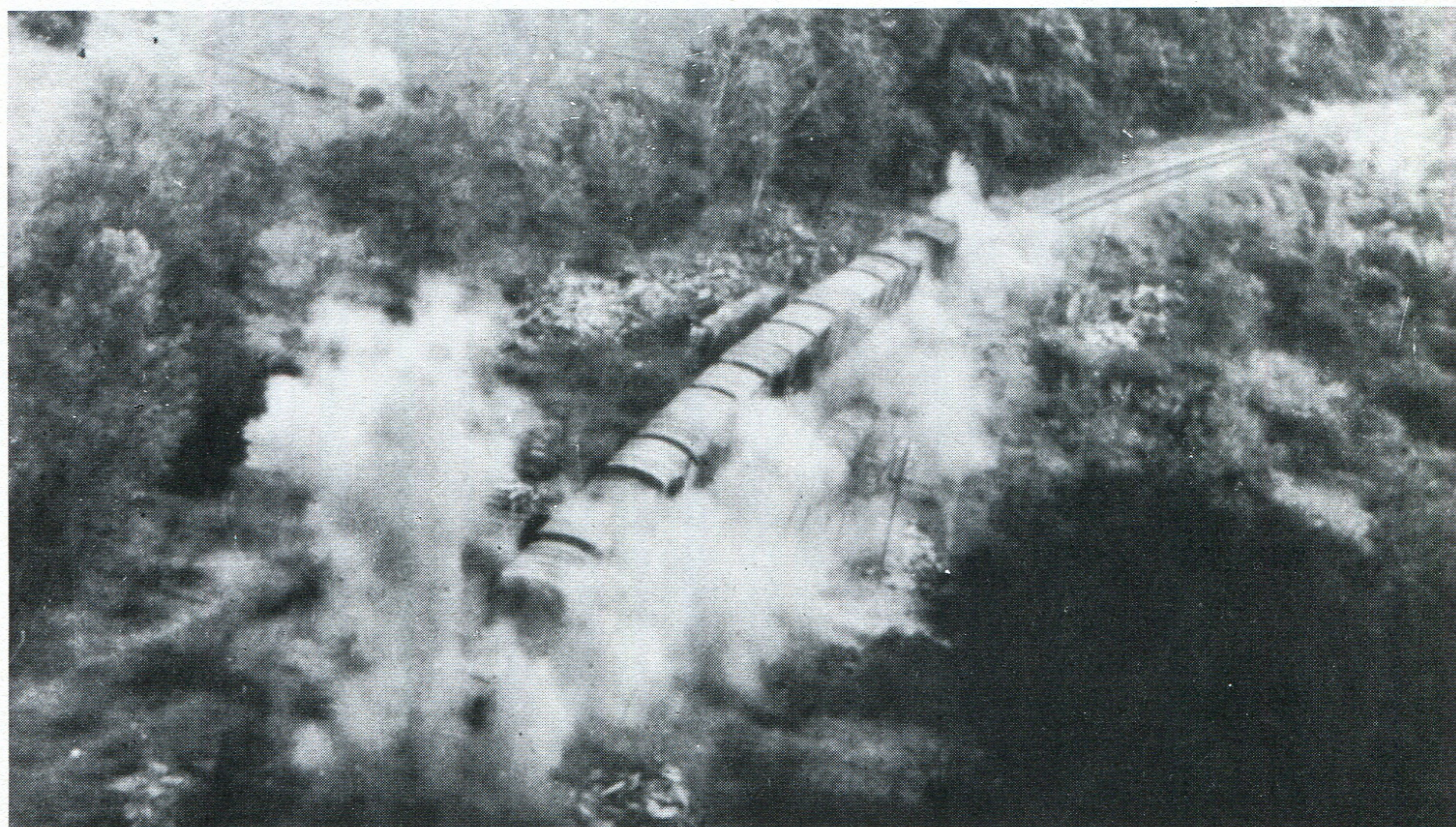
(AFPFL). De leiders ervan hadden reeds een manifest doen rondgaan onder de BNA om de soldaten aan te zetten tot sabotage van Japanse oorlogsvoorbereidingen en tot guerrillastrijd. In de nacht van 24 maart 1945 verlieten honderd tachtig cadetten de militaire academie in Pegu (Zuid-Birma), nadat zij enkele van hun instructeurs hadden gedood. De dagen daarop deserteerden andere onderdelen van de BNA.

Inmiddels waren de Britten bij hun opmars in Noordoost-Birma zo goed gevorderd, dat begin april een hergroepering kon plaatsvinden voor de laatste stoot naar de delta van de

Boven: de derde stad van Birma, Prome, aan de Irrawaddy kon op 2 mei 1945 worden bevrijd, maar eerst moest deze rivier worden 'genomen'.

Rechts: de RAF kon bij verrassing Japanse treinen uitschakelen, omdat de bossen het geronk van de vliegtuigen sterk dempten.

Crown Copyright

Irrawaddy en de Sittang. Hun tegenstanders werden in de rug aangevallen door de gedeserteerde manschappen van Aung San. Toen de Japanners dit vernamen, ontwapenden zij in Rangoon de rest van de BNA.

De samenwerking tussen de Britten en de BNA verliep aanvankelijk stroef. Op 15 februari 1945 kwam zelfs het verbod af voortaan wapens aan dit guerrillakorps te verstrekken. De commandant van *Force 136* in Kandy op Ceylon protesteerde hiertegen bij Mountbatten. Deze bepaalde op 5 maart, na zich te hebben verstaan met de Britse gouverneur van Birma, dat geen enkele hulp mocht worden geweigerd om de Japanners daadwerkelijk te bestrijden. Eerst op 30 maart wist hij deze toegezegde

samenwerking met de BNA door het Britse kabinet gesanctioneerd te krijgen. De leden van de AFPFL die met de Japanners hadden gecollaboreerd, zouden na de oorlog wel gevonnist moeten worden, maar bij hun strafmaat zou rekening moeten worden gehouden met de mate waarin zij hun medewerking hadden verleend aan de herovering van het land. Deze Birmanen zetten in de herbezette gebieden op eigen houtje het plaatselijke burgerlijke bestuur weer op poten en herstelden er zo rust en orde.

De Karen-bevolking in Zuidwest-Birma (Arakan) was de eigenlijke Birmanen niet goed gezind. Hun guerrillastrijders wilden zich daarom onder geen beding bij de BNA van

Aung San voegen. Ze werkten wel samen met *Force 136* en verleenden daadwerkelijk steun aan de Britten bij de herovering van het moeilijk toegankelijke bergland van Arakan, dat in het zuidoosten grenst aan de delta van de Irrawaddy en de Sittang. Hier werd het voor de Japanners langzamerhand een onhoudbare situatie. Op 22 april 1945 hield Ba Maw zijn laatste kabinetszitting in Rangoon. De dag daarop vertrok Birma's sterke man met enkele volgelingen en drie leden van zijn regering via Pegu naar Moulmein. Daar voegden zij zich bij de Japanse opperbevelhebber, generaal Kimura. Het einde van de Japanse bezetting was voor de grote delta van Birma in zicht. Voor Rangoon kwam dit op 5 mei 1945.

NOCH FRANS NOCH JAPANS

DR. J. M. PLUVIER

Eind 1942, begin 1943 berichtte generaal Tsjang Fa-kwéi, gouverneur van Kwangsi, aan zijn regering dat hij erin geslaagd was een Vietnamese nationalist te vinden die een ondergrondse organisatie in Tonkin kon opbouwen om inlichtingen over Japanse troepenverplaatsingen en andere belangrijke zaken aan de Chinese militaire autoriteiten door te geven. Hij was al eerder met Vietnamezen in zee gegaan en dat had niet zoveel opgeleverd, maar dit nu was de man waar hij iets in zag. Ho Tsji Minh heette hij. Deze naam zei de gezagdragers in Tsjoengking niets, maar ze keurden het initiatief goed en in februari 1943 werd Ho nominaal leider van een door Tsjang kort tevoren opgericht Vietnamees nationalistisch front, de *Dong Minh*, en werden hem en zijn aanhangers wapens en geld verstrekt. Ho ging aan het werk. Niet alleen voor de Chinezen, al wist hij hun de inlichtingen te geven die ze wensten, maar ook en vooral voor de onafhankelijkheid van zijn land. Hij had daarbij de beschikking over zijn eigen organisatie, de Vietnamese Onafhankelijkheidsliga (*Vietminh*), die hij anderhalf jaar eerder gesticht had als instrument in de strijd tegen het Franse koloniale bestuur en de Japanse bezetter. Toen, in mei 1941, heette hij overigens niet Ho Tsji Minh, maar Nguyen Ai Quoc, en als Tsjang Fa-kwéi die naam in Tsjoengking had vermeld, dan zou men daar zeker de oren hebben gespist. Maar Tsjang had het beter gevonden bij zijn aartsreactionaire superieuren niet met een bekende communist aan boord te komen. De noodzaak om achter Japanse militaire geheimen te komen was voor hem belangrijker dan het ontzien van de anti-communistische gevoeligheden van het Kwomintangregime. Vandaar de naamsverandering.

Wie was nu die Nguyen Ai Quoc? Voor de Vietnamezen was hij, toen al, de legendarische nationalist. De man die op de vredesconferentie van Versailles, in 1919, voor zijn land had willen pleiten, die in zijn Parijse jaren een boek schreef over de Franse kolonisatie, en die terug in Azië onder de Vietnamese uitgewekenen in China de revolutionaire organisatie *Thanh Nien* stichtte. Voor de Franse autoriteiten was hij de even legendarische communist. De man die zich in 1920 al aansloot bij de Franse communistische partij, die van 1923 tot 1925 in Sowjet-Rusland vertoefde, waar hij studeerde en congressen bijwoonde, en die in 1925 naar het China van de toen nog niet anticommunistische Kwomintang vertrok. Hij had toen al veel gezworven. Geboren in

1890 in de provincie Nghe An, bakermat van sociaal-revolutionaire opstandigheid, had hij in 1911 aangemonsterd op een Frans vrachtschip, waarop hij de hele wereld doortrok. In 1917 vestigde hij zich in Parijs, waar hij een tijdje werkte als toneelspeler en assistent van een fotograaf, maar waar hij zich vooral in het linkse politieke leven stortte. Toen kwamen Rusland en China. Aan zijn openlijke activiteiten in het laatste land werd in 1927 een abrupt einde gemaakt door Tsjang Kai-sjeks contrarevolutie, maar in het geheim zette hij zijn werk voort, hetzij in China zelf, meestal in de buurt van de Vietnamese grens, hetzij daarbuiten, maar nooit ver weg. In Hongkong richtte hij in 1930 de Indochinese communistische partij op, die in datzelfde jaar een boerenopstand in Noord-Annam leidde. In de latere jaren dertig werd zijn dood gemeld, maar hij was springlevend, in de Sowjetunie en sinds 1938 alweer in Zuid-China.

Zijn kans kwam, toen in 1940 de Japanners met toestemming van het Franse Vichy-bestuur Tonkin en een jaar later geheel Indo-China bezetten. Hierdoor werden de Vietnamese tegenstanders van Frankrijk en Japan automatisch de bondgenoten van de Chinese regering en haar tamelijk onafhankelijk opererende satraap in Kwangsi. Nguyen Ai Quoc maakte daar gebruik van. Bouwend op de organisatie van de oude Indochinese communistische partij infiltreerde zijn *Vietminh* in Tonkin en vanuit het onherbergzame gebied in het noordoosten, de zogenaamde *Viet Bac*-basis, begon de guerrilla tegen Fransen en Japanners. Het duurde niet lang voor de Fransen door hadden

wie daarachter stond en de koloniale autoriteiten de vertegenwoordigers van de Vrije Fransen in China weten dat Ho Tsji Minh de communist Nguyen Ai Quoc was, met verzoek dit nieuwtje aan de Chinese regering door te geven. (Ho Tsji Minh was eind 1941 door de geheime politie van Tsjang Kai-sjek gearresteerd en in oktober van het volgende jaar pas weer vrijgelaten.) In de Tweede Wereldoorlog stonden Vichy en De Gaulle dan wel in tegenovergestelde kampen, maar tegenover Vietnamezen trokken zij één lijn.

Het Tsjang Kai-sjek-regime reageerde niet zoals de Fransen hadden verwacht. Het zou trouwens weinig uitgemaakt hebben, want in het najaar van 1944 stortte het Chinese zuidelijke front ineens en moesten de Vietnamese ballingen voor de Japanners uitwijken. Ho Tsji Minh vestigde zijn hoofdkwartier in de *Viet Bac*-basis en vandaaruit werd de strijd tegen de Fransen en de Japanners verhevigd. Na enkele maanden beheersten de *Vietminh*-guerrillastrijders al een belangrijk deel van het platteland van Noordoost-Tonkin, waar zij een 'bevrijd gebied' organiseerden. De Franse pogingen de afbrokkeling van hun gezag tegen te gaan, in 1943 nog min of meer geslaagd, mislukten nu geheel: de Tonkinese bevolking, getroffen door de verschrikkelijkste hongersnood die Zuidoost-Azië ooit teisterde, gaf de verzetsbeweging alle steun.

Voor het regime van G. G. Decoux sloeg overigens het laatste uur op 9 maart 1945, toen de Japanners met een klap aan het Franse bestuur een einde maakten, het leger en de politie ontwapenden, Franse burgers internerden en een 'onafhankelijk Vietnam', onder keizer Bao Dai, proclameerden. Veel gezag had dat nieuwe bewind niet: als er één Vietnamese politieke groep was die, onbedoeld door de Japanners uiteraard, van de liquidatie van het koloniale regime profiteerde, dan was dat de *Vietminh*. De Franse militaire posten in de kleinere plaatsen verdwenen en er kwamen geen Japanse troepen voor in de plaats; talrijke Vietnamezen uit de voormalige koloniale strijdmacht deserteerden naar de verzetsbeweging die door Vo Nguyen Giap gereorganiseerd werd tot een volwaardig leger. In maart al kwam het sein tot de algemene opstand tegen Japan — na de verdwijning van het Franse bestuur de voornaamste tegenstander; in juli begonnen de vrijheidsstrijders de steden van Boven-Tonkin aan te vallen en te veroveren. Toen Japan capituleerde was de *Vietminh* de enige machtsfactor in het land en Ho Tsji Minh de enige politicus die het vacuüm kon vullen.

CHINA VAN NAJAAR 1944
TOT VOORJAAR 1945

YANKEE IN CHINA

PROF. DR. E. ZÜRCHER

Kort na het grote Japanse zomeroffensief van 1944 in Midden- en Zuid-China werd de Amerikaanse generaal J. Stilwell uit China teruggeroepen. Zeven Amerikaanse luchtbases en het belangrijke militaire centrum Kweilin waren aangevallen en de volledig gedemoraliseerde regeringstroepen hadden nauwelijks weerstand geboden. Tot eind 1944 bleef de situatie precair. Vanuit Kweilin kon een Japans offensief worden verwacht op Koenming, het eindpunt van de essentiële luchtbrug waarlangs de geallieerde legers in China vanuit Brits-Indië werden bevoorraad.

De val van Koenming zou een onherstelbare slag zijn en Wedemeyer, Stilwells opvolger als Amerikaanse chef-staf onder Tsjang Kai-

Het eerste konvooi vrachtwagens komt via de pas geopende 'Stilwell Road' in Koenming aan na een tocht van 1600 kilometer. De bevolking verwelkomt het konvooi hartelijk.

sjek, richtte al zijn aandacht op de verdediging van dat knooppunt. Bovendien dreigde een tweede Japans offensief in de richting van Tsjengtoe, de noordelijke basis vanwaaruit bombardementsvluchten op Japan werden uitgevoerd en op korte afstand van Tsjoengking. Dat generaal Albert C. Wedemeyer minder dan zijn onstuimige voorganger in conflict kwam met Tsjang en diens coterie van *warlords* en partijbureaucraten had drie redenen. In de eerste plaats was zijn taak eenvoudiger. Wash-

ington had het plan om alle troepen (Amerikaanse en Chinese, inclusief communistische) onder een Amerikaanse bevelhebber te stellen, opgegeven. Het *China-India-Burma*-strijdtonneel werd in tweeën gesplitst. Wedemeyer werd slechts bevelhebber van de Amerikaanse strijdkrachten in China, zodat het grootste struikelblok — de kwestie van het trainen en bevoorraden van communistische troepen — uit de weg was geruimd. In het *India-Burma Theater* werd generaal Daniel Sultan benoemd op een overeenkomstige post; hij kreeg het bevel over de Chinese strijdkrachten in Birma. In de tweede plaats was Wedemeyer meer dan Stilwell overtuigd van de levensvatbaarheid van het Kwomintangregime — of liever: als pur-

Associated Press

Associated Press

sang-militair had hij minder oog voor het politieke en morele bankroet van Tsjoengking. En in de derde plaats begon in het najaar van 1944 de betekenis van China als onderdeel van de totale geallieerde strategie snel af te nemen. Nog in de zomer was sprake geweest van een verovering van Formosa als belangrijke basis voor de aanval op Japan en van grootscheepse landingen op de Chinese kust om dezelfde redenen. In de late zomer werd de prioriteit verlegd naar Leyte en in september besloten de gezamenlijke chefs van staven dat in de volgende fase gestreefd moest worden naar de verovering van Luzon, en vervolgens van een aantal kleinere eilanden, om vandaaruit de blokkade van Japan ter zee en in de lucht uit te breiden. Volgens deze conceptie werd aangenomen dat de Chinezen zich zouden bepalen tot het binden van de nog steeds formidabele Japanse strijdkrachten in China (ten tijde van de overgave geschat op 1.050.000 man)

en dat de Amerikanen in deze fase daar geen grootscheepse offensieve operaties meer zouden ontplooiën.

In dezelfde periode verminderde de Japanse druk in Zuid- en Centraal-China gestadig. De pressie elders — met name in Zuidoost-Azië — leidde tot een beperking van acties in China en al in september begonnen Japanse divisies zich terug te trekken naar de kust met het oog op vermoede Amerikaanse landingen en ter versterking van het Kwantoengleger in Mantsoer. Ook werd de geallieerde bevoorrading van China gestadig uitgebouwd door een steeds betere organisatie van de luchtbrug, vanuit Brits-Indië nog aanzienlijk verbeterd door de heropening van de Birmaweg (januari 1945). Het laatste Japanse offensief — een wanhoopspoging om de Amerikaanse luchtbases in westelijk Hoenan te veroveren in april—mei 1945 — werd door het opmerkelijk standhouden van Chinese regeringstroepen en

zware Amerikaanse luchtsteun afgeslagen. Het belang van deze periode ligt in China dan ook voornamelijk op diplomatiek gebied: op de door Washington nagestreefde vreedzame politieke vereniging van China onder één (liefst democratisch) bewind, niet alleen ter versterking van China als militaire bondgenoot in de oorlog, maar meer en meer met het oog op de naoorlogse situatie.

Deze taak werd toebedeeld aan generaal Patrick Hurley, van september 1944 tot november 1945 werkzaam in Tsjoengking, eerst als persoonlijk afgezant van Roosevelt en vervolgens als Amerikaans ambassadeur. Zijn moeizame bemiddelingspogingen tussen — en manipulatie van — beide Chinese partijen zijn, bij alle goede bedoelingen, volledig mislukt. Hurley meende met zachte hand te kunnen slagen, waar 'Vinegar Joe' (Stilwell) gefaald had. Zijn strategie was gebaseerd op drie uitgangspunten, die stuk voor stuk onjuist bleken, omdat zij in wezen steunden op een verkeerde beoordeling van de Chinese situatie, de wezenlijke machtsverhoudingen, en de Russische houding tegenover Tsjoengking. In de eerste plaats handhaafde hij op verbazingwekkende wijze zijn hoge waardering voor Tsjang persoonlijk en voor zijn regime; hij bleef beide steunen en drong niet krachtig aan op veranderingen. Ten tweede: hij ging ervan uit dat de politieke vereniging van China geen afbreuk mocht doen aan de positie van Tsjang en dat dus geen steun mocht worden gegeven aan de Chinese communisten in Jenan, voor een deugdelijk akkoord was bereikt. In de derde plaats streefde hij met kracht naar een Russische toezegging van morele steun aan Tsjoengking: hij meende (op grond van een onderschatting van Jenans werkelijke macht en zelfstandigheid) dat de Chinese communisten

Linksboven: 'generalissimo' Tsjang Kai-sjek bezocht in de zomer van 1944 eenheden van zijn door Amerikanen getrainde troepen.

Links: Chinese troepen bestormden in oktober 1944 de muren van Tengchoeng bij hun opmars in de richting van Birma.

Rechts: generaal-majoor Patrick J. Hurley met Mao Tse-toeng op weg naar een bespreking met Tsjang Kai-sjek in september 1945.

in dat geval 'geen keus' zouden hebben en wel tot een akkoord met de nationalistische zouden moeten komen.

Onnodig te zeggen dat de situatie in nationalistisch China sinds Stilwells treurige ervaringen niet was verbeterd. Nog steeds — en in toenemende mate — het chaotische beeld van wanbestuur, economische exploitatie, een stagnerende bureaucratie, onderbetaald en dus corrupt om in leven te kunnen blijven, opstandige bewegingen, neergeslagen door onderbetaalde huurlingenlegers, een meedogenloze onderdrukking van andersdenkenden en aan de top een kleine coterie van partijleiders, financiële speculanten en militairen, zonder enige levensvatbare en inspirerende ideologie. Het is achteraf gezien onbegrijpelijk dat Hurley in dit regime bleef geloven. Temeer omdat vele ervaren Amerikaanse waarnemers in Tsjoengking er totaal anders over dachten en Washington dan ook in tegengestelde zin adviseerden.

Zij pleitten voor Amerikaanse steun aan Jenan, omdat zij (overigens even naïef) verwachtten dat de Chinese communisten daardoor geheel van Moskou konden worden 'losgeweekt'.

Hurleys overschatting van het Kwomintangbewind werd geëvenaard door zijn misvattingen over Jenan, waar hij slechts 'agrarische hervormers' en geen 'echte communisten' meende te zien — een opvatting die hij met bovengenoemde Amerikaanse adviseurs en met vele naïeve 'Chinaspecialisten' in de VS deelde. Men kan hun dit niet kwalijk nemen: de situatie in Jenan wees in die richting en hun fout bestond slechts daarin dat zij een tijdelijke, tactische koers van de communistische leiders aanzagen voor een fundamentele politieke gezindheid. Sinds 1936 propageerde Jenan de 'bundeling van alle patriottistische krachten' in het kader van een 'verenigd front' tegen Japan. Vóór die tijd waren de communisten zeer radicaal geweest: drastische landverdeling, gewelddadige acties tegen grootgrondbezitters en diepgaande indoctrinatie van de bevolking in de 'rode bases'. Maar in het kader van het verenigd front hadden Mao Tse-toeng en de zijnen de koers welbewust gewijzigd, en wel in twee opzichten. In het eigen gebied werd een eind gemaakt aan drastische hervormingen en harde acties. Men streefde niet meer naar gedwongen landverdeling, maar naar vermindering van pacht en het vormen van boerencoöperaties. 'Landlords' en rijke boeren werden gespaard. Op plaatselijk niveau werden democratische besturen ingesteld, waarin ook niet-communisten en zelfs Kwomintangleden werden opgenomen. De communistische propaganda trad tijdelijk terug voor een (althans mondelinge) steun aan de principes van Soen Yat-sen, de stichter van de Kwomintang. De volle nadruk werd gelegd op patriottisme.

Dit beeld van een in wezen democratisch, naar geleidelijke hervormingen strevend Jenan maakte grote indruk op Amerikaanse waarnemers en via dezen op de Amerikaanse publieke opinie. De communistische gebieden waren inderdaad indrukwekkend door hun contrast met Tsjoengking: alle ooggetuigen waren vol lof over de Spartaanse eenvoud van ook de hoogste leiders, de sfeer van hard werken en enthousiast gedeelde armoede, de slecht toegeruste maar goed gevoede en uitstekend gedisciplineerde soldaten en volksmilitie. Jenan appelleerde aan bepaalde diepgewortelde Amerikaanse idealen — een zekere sympathie voor de ruige *frontier spirit*, een algemene afkeer van bureaucratie en bovenal de gedachte dat de Chinese boer als 'oerindividualist' en 'kleine zelfstandige' nooit ofte nimmer een 'echte communist' zou kunnen worden.

Hurley en velen met hem waren ervan overtuigd dat Mao slechts streefde naar verbetering van het lot van de arme boer, niet naar fundamentele maatschappijverandering, en dat hij bereid zou zijn om zijn doel langs democratische weg te bereiken. Hij zag daarbij over het hoofd dat de communistische leiders geen geheim maakten van het tijdelijke karakter van het 'verenigd front' en dat zij vanwege de oorlogssituatie bereid waren hun eisen te beperken tot een 'minimumprogramma'. Zowel in 1941 als in 1945 verklaarde Mao nadrukkelijk dat het uiteindelijke doel — de socialistische revolutie onder leiding van de commu-

nistische partij — onverkort bleef gehandhaafd.

Hurleys ideologische en materiële onderschatting van Jenan leidde hem tot twee gedachten die zijn verdere diplomatieke optreden in China zouden bepalen. Omdat het slechts pseudo-communisten waren, zouden zij niet kunnen rekenen op steun van Moskou, dat liever met Tsjoengking in zee zou gaan. En omdat de communisten, aldus geïsoleerd, 'machteloos' zouden zijn, zouden zij wel genoodzaakt zijn om deel te nemen aan een te vormen 'democratische' coalitieregering, waarin in feite Tsjang en de Kwomintang de macht zouden behouden. Op het vormen van zulk een coalitie richtte Hurley al zijn aandacht en hij werd daarin voorlopig door Jenan gesteund: democratisering van het bewind zou immers betekenen doorbreking van het absolute machtsmonopolie van de Kwomintang en de mogelijkheid om op legale wijze de bevolking, ook in nationalistisch gebied, te bereiken en voor zich te winnen.

Ook deze poging om de partijen bijeen te brengen mislukte. De standpunten van Hurley en Tsjang waren niet te verzoenen. Hurley meende dat een coalitiebewind op min of meer democratische grondslag de positie van de Kwomintang (als, in zijn ogen, zeer populaire partij) slechts kon versterken, moreel en politiek. De communisten zouden bereid zijn hun troepen over te dragen in ruil voor legalisering en deelneming aan het bewind. Tsjang daarentegen zag duidelijk de gevaren die hem en zijn machtsstructuur bedreigden. Hij wilde niet verder gaan dan het verlenen van enige onbelangrijke functies aan de communisten, met volledig behoud van het eenpartijbewind, en dat in ruil voor inlijving van de communistische strijdkrachten in de nationalistische legers onder zijn leiding.

Hurleys opvatting kwam tot uiting in een door hem opgestelde ontwerpovereenkomst in vijf punten, dat tijdens zijn korte bezoek aan Jenan in november 1944 na enige revisie door Mao Tse-toeng en hemzelf (als 'waarnemer') werd ondertekend. Het ontwerp, dat voor Jenan aanvaardbaar was als onderdeel van het streven naar legalisering, hield voornamelijk in dat de communistische legers zouden worden geïncorporeerd in de nationalistische in ruil voor volledige erkenning van de Chinese communistische partij en voor deelneming aan een terstond te vormen coalitieregering op democratische grondslag.

Dit ontwerp werd door Tsjang Kai-sjek onmiddellijk verworpen: hij bleek tegen iedere coalitie. Zijn tegenvoorstel, dat aan de CCP slechts vrijwel symbolische macht verleende, bleek voor Jenan onaanvaardbaar. Tsjang hield vast aan zijn machtspositie — en dat in een tijd waarin die positie zeer verzwakt was door de Japanse offensieven, terwijl de communisten door hun militaire kracht en groeiende populariteit steeds minder voor concessies gingen voelen. Zij beheersten al in 1944 een gebied van 850.000 km² met ca. 90 miljoen inwoners, 10% van het grondgebied van China met 20% van de bevolking. In het vroege voorjaar van 1945 was dit uitgebreid tot 956.000 km², met een geregeld leger van minstens een half miljoen man en een militia van meer dan twee miljoen. De communistische guerrilla was in april 1945 actief in achttien provincies,

in 67% van het door de Japanners bezette gebied, met name in de meest strategische gebieden.

De onderhandelingen in Tsjoengking verliepen moeizaam in de eerste maanden van 1945. Op 1 maart stelde Tsjang de samenroeping van een Nationale Vergadering in het vooruitzicht, die een nieuwe grondwet zou moeten aannemen. Tot de vorming van een nieuwe regering zou de macht (en dus ook de organisatie van de verkiezingen) in handen van de Kwomintang blijven. Dit werd door Jenan verontwaardigd verworpen — en hierop liepen de onderhandelingen stuk.

Hurleys prestige was door dit alles aangetast. Tsjang vond hem te zeer geneigd tot concessies aan de communisten; deze laatsten verweten hem woordbreuk en dubbel spel; zijn invloed in Washington werd ondermijnd door tegen zijn politiek gekante adviseurs.

Zoals gezegd speelde Moskou een belangrijke rol in het Amerikaanse Chinabeleid, zowel politiek als militair. Op politiek gebied streefde Washington naar Russische steun voor het Tsjoengkingbewind, liefst in de vorm van een vriendschapsverdrag. Het militaire aspect betrof de zeer gewenste deelneming van de Sowjetunie aan de oorlog in Oost-Azië, met name gericht op de uitschakeling van de sterke Japanse strijdmacht in Mantsjoerije.

Wij zagen al dat Hurley speelde met de gedachte om Jenan — volgens hem volledig afhankelijk van Russische steun — in een dwangpositie te brengen door middel van een toenadering tussen Moskou en Tsjoengking. Op virtueuze wijze hebben Stalin en Molotow van deze misvatting gebruik weten te maken, zodat nog maanden na de Japanse capitulatie Washington in de mening verkeerde dat Moskou volledig achter de Amerikaanse politiek in China stond. Al in augustus 1944 had Molotow Hurley in vrij krasse bewoordingen verzekerd dat de Sowjetunie de Amerikaanse stappen in Tsjoengking toejuichte, dat de 'zogenaamde communisten' van Jenan slechts noodlijdende boeren waren die naar economische verbeteringen streefden, en dat Moskou graag zou streven naar het vestigen van hartelijke betrekkingen met Tsjoengking. Stalin zou zich tijdens de conferentie van Jalta ook in dergelijke bewoordingen hebben uitgelaten.

Anderzijds bond Stalin zich op dit punt niet voor ná de oorlog. In Jalta zegde hij slechts toe dat de Sowjetunie een vriendschapsverdrag met Tsjoengking wilde sluiten 'voor de gemeenschappelijke strijd tegen Japan'. De toezegging reikte niet verder dan de duur van de oorlog en liet de Russische houding jegens de Chinese communisten verder onbepaald.

Kort na Jalta stierf Roosevelt (12 april 1945). Voor de verhouding tussen de VS en de Sowjetunie in ruimer verband was dit mogelijk een keerpunt, maar voorlopig had dit geen invloed op de situatie in Oost-Azië. Washington vreesde een aanzienlijke Russische machtsexpansie in Mantsjoerije, maar besepte dat hieraan weinig te doen was. Te zeer voelde men de noodzaak van een Russische deelneming aan de oorlog tegen Japan. En te zeer hechtte men — en Hurley nog het meest — aan Russische verklaringen over vriendschap jegens Tsjoengking en aan Russische smalende opmerkingen over 'die Chinese margarine-communisten'.